

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Trygghet och studiero

En kvalitativ intervjustudie av specialpedagogers arbete med trygghet och studiero i skolan genom metoden sociografisk inventering

Ingela Friborg och Helene Stål
Specialpedagogprogrammet

Uppsats/Examensarbete: 15 hp
Kurs: SPP601
Nivå: Avancerad nivå
Termin/år: VT 2020
Handledare: Ingela Andersson
Examinator: Eva Olsson

Nyckelord: sociografisk inventering, trygghet och studiero, kvalitativ intervjustudie, specialpedagogers perspektiv

Abstract

Syfte: Syftet med studien är att utveckla kunskap om specialpedagogers arbete med elevers trygghet och studiero genom sociografisk inventering. Vi har arbetat utifrån följande forskningsfrågor:

- Vilka erfarenheter har specialpedagoger av arbete med sociografisk inventering?
- Vilka upplevelser har specialpedagoger av att genomföra sociografisk inventering?
- Vilket avtryck upplever specialpedagoger att sociografisk inventering gör i elevers skolvardag?
- Vilket avtryck upplever specialpedagoger att sociografisk inventering gör i deras arbete med att motverka kränkande handlingar?

Teori: Studien har sin teoretiska utgångspunkt i ett sociokulturellt perspektiv. I analysarbetet har vi använt de sociokulturella begreppen kultur och medierande redskap samt begreppet samverkan som vi hämtat från relationell pedagogik.

Metod: I studien använde vi en kvalitativ intervjustudie med halvstrukturerade intervjuer där vi intervjuade sex specialpedagoger. Analysen av empirin skedde i två steg där vi först gjorde en textnära tematisk analys och sedan en analys utifrån vår teoretiska utgångspunkt.

Resultat: Resultatet visar att specialpedagogernas arbete med trygghet och studiero genom metoden sociografisk inventering var ett omfattande och tidskrävande arbete som bestod av flera olika delar. Resultatet visar också att specialpedagogerna genomförde arbetet med sociografisk inventering både på individ och gruppnivå samt att relationer mellan elever och mellan elever och vuxna förbättrades. Specialpedagogernas arbete med trygghet och studiero hade gett dem ökade kunskaper om social samvaro samt kunskaper om hur normer och värden påverkar elevers handlingar. En utmaning i arbetet med sociografisk inventering var att elever med neuropsykiatriska funktionsvariationer kan hamna i en utsatt situation då de inte alltid kan styra vad de säger och hur de agerar tillsammans med andra i olika situationer. Den teoridrivna analysen av resultatet visar att specialpedagogerna samverkade med övriga yrkesgrupper och var en del i skolans förbättringskultur för att skapa trygghet och studiero. En slutsats är att när specialpedagogerna arbetade med sociografisk inventering var det inte ett ensamarbete med fokus på enskilda elevers trygghet och studiero. I stället var specialpedagogernas arbete en del av en förbättringskultur där de i samverkan med andra yrkesgrupper i skolan (klasslärare, elevhälsoteam och rektor), samt tillsammans med elever och deras vårdnadshavare var med och skapade en skolkultur för ökad trygghet och studiero.

Förord

Vi vill rikta ett stort tack till våra respondenter som så generöst delat med sig av sin tid, och sina erfarenheter och upplevelser av sociografisk inventering. Utan er hade vi inte haft möjlighet att skriva denna uppsats. Det har varit mycket lärorikt att lyssna på era berättelser och det har väckt många tankar hos oss.

Vi vill också rikta ett stort tack till vår handledare Ingela Andersson för all respons och vägledning under arbetet, för kloka ord, intressanta samtal och stort engagemang.

Sist men inte minst vill vi tacka våra kära familjer som tålmodigt har stöttat oss under arbetets gång.

Att skriva en magisteruppsats tillsammans skulle kunna liknas vid att spendera en längre tid tillsammans i en liten träeka med var sin åra. En del dagar har vi rott i otakt men då har vi stöttat varandra för att komma vidare. Många och långa diskussioner har vi också haft om vi ska gira babord eller styrbord när vi kommit ur kurs. Andra dagar har vi fått möjlighet att utforska nya farvatten som vi aldrig trodde skulle vara möjligt. Dessa dagar har varit fyllda av glädje över att vi tillsammans fått utforska nya horisonter och fått nya insikter. Under resans gång har vi upptäckt att vi alltmer intar ett specialpedagogiskt perspektiv då vi kan byta position i vår eka, mellan akter och för, och därmed växla mellan olika perspektiv.

Vi har valt att arbeta med och skriva alla delar i uppsatsen tillsammans och det ser vi som en stor fördel. Detta har gett oss möjlighet att båda två vara insatta i samtliga delmoment som finns i en uppsats och det har också bidragit till att vi kunnat hålla en röd tråd genom hela uppsatsen. När vi nu närmar oss målet för detta äventyr och ser stranden är vi redo att kasta ankar och hoppa iland.

Ingela Friborg & Helene Stål

*Ingen människa är en ö, sig själv tillräcklig;
varje människa är en del av det stora hela.
Gemenskap styrker känslan att höra till ett sammanhang,
en plats där vi passar in och har en uppgift.
John Donne*

Innehåll

1	Inledning	1
2	Syfte och forskningsfrågor	4
3	Bakgrund	5
4	Litteraturgenomgång och tidigare forskning	7
4.1	Inkludering	7
4.2	Relationer	8
4.3	Hur normer och värden påverkar elevers handlingar i skolan	9
4.4	Den sociala samvaron i samband med kränkningar	9
4.5	Sammanfattning av tidigare forskning	12
5	Teoretisk utgångspunkt	13
5.1	Det sociokulturella perspektivet	13
5.2	Samverkan	14
6	Metod	15
6.1	En kvalitativ intervjustudie	15
6.2	Urval	15
6.3	Genomförande	16
6.4	Transkribering, bearbetning och analys	16
6.5	Studiens trovärdighet	17
6.6	Generalisering	18
6.7	Etik	18
7	Resultat	19
7.1	Specialpedagogers erfarenheter av arbete med sociografisk inventering	19
7.1.1	Behovet att skapa trygghet för elever i skolan	20
7.1.2	Arbetsprocessen - steg för steg	20
7.2	Specialpedagogers upplevelser av att genomföra sociografisk inventering	22
7.2.1	Sociografisk inventering - ett tidskrävande arbete	22
7.2.2	Stärkt samarbete mellan specialpedagog och lärare	22
7.3	Specialpedagogers upplevelser av vad sociografisk inventering kan innebära i elevers skolvardag	23
7.3.1	Ökad trygghet	23
7.3.2	Ökad studiero	23
7.3.3	Förbättrade relationer	24

7.4	Specialpedagogers upplevelser av vad sociografisk inventering kan innebära i deras arbete med att motverka kränkande handlingar	25
7.4.1	Mer kunskap om social samvaro.....	25
7.4.2	Mer fokus på elevperspektivet	26
7.4.3	Utmaning	26
7.5	Analys av sociografisk inventering som medierande redskap.....	26
7.5.1	Sociografisk inventering – Redskap som medierar kunskap om trygghet och studiero	27
7.5.2	Samverkan för ökad trygghet och studiero.....	27
7.5.3	Sociografisk inventering – Från en otrygg gruppkultur till en gemensam trygghetskultur	28
8	Diskussion	29
8.1	Resultatdiskussion	29
8.2	Metoddiskussion.....	32
8.3	Studiens kunskapsbidrag	33
8.4	Förslag på vidare forskning	34
	Referenser	35
	Bilagor	39

1 Inledning

I den här studien undersöker vi sex specialpedagogers erfarenheter av att arbeta med sociografisk inventering och hur de upplever att detta arbete kan få betydelse för att elever ska känna ökad trygghet när de är i skolan. Inledningsvis problematiseras varför arbete med elevers trygghet och studiero behöver undersökas som ett inslag i skolans vardag och vilket stöd som finns i forskning för att genomföra den här studien med fokus på specialpedagogers arbete med en specifik metod. Därefter presenteras syfte och forskningsfrågor.

Under vår studietid till specialpedagoger och i vårt arbete i skolan har vi ofta funderat över hur vi på bästa sätt kan motverka kränkande handlingar som förekommer mellan elever. Ämnet har för oss blivit ännu mer aktuellt eftersom skolans likabehandlingsarbete för att motverka kränkande handlingar är ett debatterat ämnesområde i media och i skolan i Sverige. Vårt intresse för elevers trygghet och studiero förstärktes när vi läste skolkommissionens yttrande över de brister som finns i elevers lärmiljöer (SOU 2017:35). Dessutom känner vi stor oro inför det faktum att PISA- undersökningen visar att svenska elevers välbefinnande minskar och att 20–30 procent av Sveriges 15-åringar känner sig utanför gemenskapen i skolan (OECD, 2017). I vår egen yrkespraktik, både som förskollärare och lärare, har vi upplevt att barn och elever kränker varandra. Tyvärr har vi inte alltid lyckats bryta negativa beteenden mellan elever eftersom kränkningar ofta skett i det dolda och även genom sociala medier. Detta upplever vi som en utmaning i arbetet på skolan som vi behöver nya redskap för att hantera då både skollag (SFS 2010:800), läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Skolverket, 2011a), Diskrimineringslagen SFS (2008:567), Svenska Uneskorådet (2006) och Skolverket (2019a) föreskriver att all personal i skolan har till uppgift att motverka kränkande handlingar. Dessutom har Sveriges regering fattat beslut om att från och med den 1 januari 2020 är FN:s konvention om barnets rättigheter lag i Sverige (Prop. 2017/18:186). Barnet har då en laglig rätt att inte bli utsatt för kränkande behandling, vilket även gäller all den tid de tillbringar i skolan.

Giota (2002) beskriver att skolan är den största mötes- och arbetsplatsen för barn och ungdomar och det medför att skolan har stor betydelse för elevers kunskapsutveckling och sociala utveckling. Elever i skolan befinner sig i en process där de interagerar med varandra och påverkas av den miljö som de befinner sig i samtidigt som de påverkar omgivningen (Giota, 2002). För att elever ska må bra i sin omgivning är det betydelsefullt att de möts av en stödjande lärmiljö där de är delaktiga, har goda och stödjande relationer med både lärare och elever och att de får meningsfull undervisning. Elevens välmående och möjlighet till att utvecklas kunskapsmässigt är nära sammankopplade (Warne, 2013; Frelin & Grannäs, 2017). Detta ställer stora krav på lärare i skolan som förutom att inneha och förmedla goda ämneskunskaper också måste kunna hantera sociala relationer mellan elever och mellan lärare och elever (Aspelin & Persson, 2011). Ett klassrumsklimat som ger elever känslan av att ingå i ett positivt sammanhang ger stora effekter på elevers studieresultat och skapas genom målorienterad undervisning, socialt stöd och mellanmänniska relationer (Hattie, 2009). Nilholm (2019) poängterar att elever som utsätts för kränkande handlingar är exkluderade från en god lärmiljö och Ahlberg (2015) framhåller att specialpedagogiken spelar en viktig roll för att skolan ska utvecklas mot att vara mer inkluderande och likvärdig.

Skolverket (2011b; 2019b), som är den myndighet som ger råd till skolor om hur de kan arbeta för att uppfylla sitt uppdrag framhåller att det är betydelsefullt att inte enbart använda en metod i arbetet med att motverka kränkande handlingar och mobbing. Det behövs ett systematiskt arbete för att motverka kränkningar och sociografisk inventering (Jenvén, 2017) är en metod som prövats i skolan.

Sociografisk inventering är en metod som har utvecklats genom ett aktionsforskningsprojekt (Jenvén, 2017). Metoden används för att kartlägga maktstrukturer, positioneringar och grupperingar på individ och gruppnivå i en skolklass. Metoden har utvecklats för att användas i ett akut skede när det råder obalans i den sociala samvaron och förekommer kränkande handlingar mellan elever. Social samvaro handlar i detta sammanhang om de processer där elever utesluter och innesluter varandra i sin skolvardag. Det kan till exempel handla om att några elever aktivt och medvetet hindrar en annan elev från att vara med i en aktivitet eller att elever säger något i syfte att göra en annan elev ledsen. Arbetsmetoden föreskriver att skolan genomför enskilda elevintervjuer utifrån en förutbestämd intervjuguide. Eleven ombeds inledningsvis vid intervjun att på papper positionera sig själv i förhållande till sina klasskamrater med hjälp av en positioneringstrappa (Bilaga 1). Positioneringstrappan har fem steg åt vardera håll. Det är eleven själv som definierar nivåernas betydelse för att elevens värderingar ska synliggöras. I den högra delen av trappan ska eleven placera ut sig själv och sina kamrater beroende på hur han/hon uppfattar enskilda positioneringar i den sociala samvaron. I den vänstra delen av trappan ska eleven placera ut sig själv och sina kamrater beroende på vilka grupperingar som enligt eleven finns i klassen. När eleven har beskrivit positioneringar och grupperingar och vad de olika nivåerna innebär påbörjas elevintervjun. Efter samtliga elevintervjuer sammanställs elevernas positioneringstrappor till en gemensam positioneringstrappa för klassen och ett analysarbete påbörjas både på individ och gruppnivå. Intervjuerna och positioneringarna ingår i arbetsprocessen för att kartlägga och synliggöra rådande normer i klassen. Negativa normer som kan dominera är exempelvis att elever ska synas och höras och se ner på kamrater som vill studera. Därefter vidtar skolans arbete med att analysera och problematisera dessa normer. En sociografisk inventering avslutas med att dekonstruera negativa normer och förbättringsarbetet kan påbörjas. Förbättringsarbetet handlar om att elever tillsammans med sina klasslärare ombeds utarbeta gemensamma klassrumsregler och för några elever kan sociala åtgärdsprogram utarbetas. (Jenvén, 2017).

Sedan Jenvén (2017) introducerade sociografisk inventering har metoden även använts i ett fortbildningsprojekt på några skolor i Västra Götalandsregionen. Detta projekt har pågått sedan 2016 och ingår i ett samarbete mellan Västra Götalandsregionen och några av kommunerna i regionen. Avsikten med detta samarbete är att i skolan skapa inkluderande lärmiljöer som genomsyras av trygghet och studiero och som dessutom vilar på vetenskaplig grund. Eftersom vi arbetar i kommuner där fortbildningsprojektet *Fullföljda studier genom trygghet och studiero* pågår fick vi vetskap om metoden sociografisk inventering och att specialpedagoger varit delaktiga i arbetet med metoden. I arbetet med metoden används begreppet social samvaro utifrån innebörden av de processer där elever utesluter och innesluter varandra, vilket vi i vår studie också avser att relatera begreppets innebörd till.

Gyllensten och Karlsson (2018) har genomfört en intervjuundersökning med 18 lärare om deras upplevelser av arbetet med sociografisk inventering. Lärarna i undersökningen upplever att sociografisk inventering kan vara en tillgång i det fortsatta arbetet med att skapa trygghet och studiero. Lärarna beskriver metoden som tidskrävande då alla elever intervjuas individuellt och att detta ställer stora krav på organisatoriska resurser på skolan. Dessutom beskriver lärare att de upplever det som emotionellt krävande att samtala om elevers utsatthet.

Lärares upplevelse av metoden är att den ger ökad kompetens att hantera kränkningar samt ger personalen en ökad samsyn för att hantera problemsituationer i det fortsatta arbetet kring eleverna. Intervjuerna visade också att lärarna upplever att det är av betydelse att de får stöd av rektor och elevhälsans personal vid implementering av metoden sociografisk inventering och under hela arbetsprocessen (Gyllensten & Karlsson, 2018).

Sammanfattningsvis utgör sociografisk inventering en specifik arbetsmetod som syftar till att synliggöra de negativa normer som dominerar i en skolklass för att göra det möjligt att motverka kränkande handlingar och vidta lämpliga åtgärder. Vilka yrkesgrupper som involveras i arbetet, vilka uppgifter de utför, samt vilka åtgärder som kan vidtas är inte helt förutbestämt i metoden utan beslutas på den enskilda skolan. Vad specialpedagogen kan ha för uppgifter och hur de upplever att metoden kan påverka elevers trygghet och studiero är därför en fråga som är intressant att undersöka vidare med hjälp av empiriska exempel.

2 Syfte och forskningsfrågor

Studiens syfte är att utveckla kunskap om specialpedagogers arbete med elevers trygghet och studiero genom metoden sociografisk inventering. Studiens forskningsfrågor är:

- Vilka erfarenheter har specialpedagoger av arbete med sociografisk inventering?
- Vilka upplevelser har specialpedagoger av att genomföra sociografisk inventering?
- Vilket avtryck upplever specialpedagoger att sociografisk inventering gör i elevers skolvardag?
- Vilket avtryck upplever specialpedagoger att sociografisk inventering gör i deras arbete med att motverka kränkande handlingar?

3 Bakgrund

I det här avsnittet redovisar vi vad skolans styrdokument beskriver för att tydliggöra skolans uppdrag med att motverka kränkande handlingar. Denna information är hämtad från skollag, läroplan samt de råd som Skolverket tillhandahåller i sina skrifter och som vänder sig till skolor i det svenska utbildningssystemet.

I skollagen (SFS 2010:800) anges att "utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero" (2010:800, 5 kap. 3 §). Den 1 juli, 2019 skedde en förändring i läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Skolverket, 2011a) som gör gällande att trygghet och studiero ska råda i skolan och att elever förväntas ta ett större ansvar för den gemensamma arbetsmiljön. Detta beskrivs i följande citat:

Skolans mål är att varje elev genom egen ansträngning och delaktighet, utifrån sina förutsättningar, tar ansvar för sitt lärande och för att bidra till en god arbetsmiljö...visar respekt och hänsyn mot skolans personal och andra elever som en del av det gemensamma ansvaret för arbetsmiljön på skolan. (Skolverket, 2011a, s. 13)

Citatet visar att elever förväntas visa hänsyn både mot skolans personal och andra elever. Förändringarna i läroplanen (Skolverket, 2011a) har föranletts av skolkommissionens betänkande (SOU 2017:35). Skolkommissionen konstaterade i sitt betänkande att det finns problem med lärandemiljöer på många av landets skolor, många elever upplever bristande studiero och att andra elever stör ordningen på lektioner. Syftet med läroplansändringarna var att främja ökad trygghet och studiero (SOU 2017:35).

I skollagen (SFS 2010:800) beskrivs att då någon elev kränker en annan elev eller själv blir kränkt ska detta anmälas till rektor och händelsen ska skyndsamt utredas. Kränkningen ska också anmälas till huvudman. Om en elev stör studieron i ett klassrum kan rektor eller lärare utvisa eleven från klassrummet. Om detta förekommer vid upprepade tillfällen måste rektor utreda detta beteende vidare. Då eleven trots flera påtryckningar inte ändrar beteende kan eleven få en skriftlig varning och skulle detta inte hjälpa så kan eleven stängas av tillfälligt från skolan en kortare period. Denna åtgärd får användas i högst fyra veckor (SFS 2010:800). I skollagen (SFS 2010:800) beskrivs att elevhälsan ska omfattas av medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Det betyder att de yrkesgrupper som vanligtvis arbetar i elevhälsan är rektor, skolläkare, skolsköterska, skolpsykolog, skolkurator samt specialpedagog och/eller speciallärare. Syftet med en samlad elevhälsa är enligt Socialstyrelsen och Skolverket (2016) att samla de olika yrkesgrupperna samt att arbetet ska vara hälsofrämjande och förebyggande. Elevhälsan arbetar för en positiv lärandesituation för elever och insatserna ska stödja elevers utveckling mot utbildningens mål. Den specialpedagogiska insatsen kan bestå av att kartlägga hinder och möjligheter i skolmiljön och elevers behov av särskilt stöd, handleda pedagogisk personal samt följa upp och stödja utvecklingen av verksamhetens lärandemiljöer. Normer i en grupp som skapar sammanhållning kan upplevas som positivt av elever och lärare. Däremot kan normer vara begränsande och diskriminerande och ge upphov till kränkningar och diskriminering om normerna handlar om föreställningar om vad som är normalt eller onormalt. Elevhälsan förväntas också bidra till det främjande arbetet genom att exempelvis stärka likabehandlingsarbetet i skolan (Socialstyrelsen & Skolverket, 2016).

Skolverkets framhåller att det är varje enskild skolas uppgift att arbeta med ett systematiskt värdegrundsbaserat likabehandlingsarbete för att skapa en trygg skolmiljö. Skolverket framhåller också att skolan ska arbeta förebyggande genom att motverka kränkande handlingar (Skolverket, 2009; 2013; 2019a). Enligt Skolverket (2019a) är det varje skolas uppgift att kartlägga hur elever upplever sin skolsituation, analysera resultaten och också undanröja eventuella hinder som elever upplever som negativa. Skolverket (2013) beskriver att kränkande handlingar kan få för stort spelrum i skolmiljöer och då kan inläring bli en sekundär norm.

4 Litteraturgenomgång och tidigare forskning

I detta kapitel redovisas forskning som har relevans för studiens syfte och frågeställningar vilket innefattar det sociala samspelet mellan elever i skolan samt specialpedagogens arbete med det sociala samspelet, trygghet och att motverka kränkande handlingar. För att hitta relevant forskning har inledningsvis referenser i artikeln Sociografisk inventering - metod för att kunna främja den sociala samvaron (Jenvén och Orlenius, 2016) granskats. Från denna artikel tog vi med sex texter som vi bedömde relevanta för studien. Därefter genomfördes sökningar i Göteborgs Universitetsbibliotek sökmotor Supersök och texter som handlade om elevers behov av stöd och trygghet i skolan och som vi därför bedömde som relevanta utifrån studiens syfte har inkluderats i följande kunskapsöversikt. Det här kapitlet inleds med ett avsnitt om forskning om inkludering. Därefter följer forskning om relationer, forskning om hur normer och värden påverkar elevers handlingar i skolan samt forskning om det sociala samspelet i samband med kränkningar. Respektive avsnitt inleds med en kort översikt över dess innehåll. Därefter presenteras de olika studierna och artiklarna i avsnittet mer ingående. Slutligen avslutas detta kapitel med en kort sammanfattning av forskningsgenomgången.

4.1 Inkludering

Emanuelsson, Persson och Rosenqvist (2001), Nilholm och Göransson (2017), Persson och Barow (2012) samt Hjørne (2015) förklarar att inkludering handlar om att skolan har ett ansvar att tillgodose varje elevs behov. I det här sammanhanget visar även Göransson, Lindqvist, Klang, Magnusson och Nilholm (2015) att specialpedagoger och speciallärare förutom att stödja elever i deras lärande också har till uppdrag att bidra till utvecklingen av ett likvärdigt och jämlikt samhälle. Enligt Emanuelsson m.fl. (2001) grundar sig den specialpedagogiska traditionen i det kategoriska perspektivet, vilket innebär att eleven anses vara bärare av sina problem. I den specialpedagogiska traditionen har också det relationella perspektivet kommit att utvecklas. I det relationella perspektivet hamnar elever i svårigheter i sina möten med omgivningen, vilket innebär att omgivningen har stor betydelse för hur elever kan lyckas i skolan. Forskare som intresserat sig för hur fler elever kan inkluderas i skolan förespråkar det relationella perspektivet, vilket innebär att eventuella hinder för eleven i den omgivande miljön ska undanröjas (Emanuelsson, m.fl., 2001). Nilholm och Göransson (2017) beskriver att inkludering därför kan definieras på olika sätt. Ur ett elevperspektiv kan inkludering förklaras som att eleven upplever trygghet och delaktighet samt deltar i klassens aktiviteter, lär sig och ges förutsättningar att nå kunskapsmålen (Nilholm & Göransson, 2017). En annan definition av inkludering ges av Persson och Barow (2012):

Inkludering är inte en fråga om fysisk placering utan om våra väl övervägda intentioner om ett bättre samhälle. Skolans uppgift är att med hjälp av inkluderande arbetsformer lägga grunden till en insikt om människors lika värde och vikten av skapandet av ett framtida samhälle där tolerans, respekt och likvärdighet är centrala. En sådan definition kan verka pompös och utopisk. I ett skolsystem där mätning, rangordning och konkurrens har en framträdande plats, kan skolans mer övergripande syften och ambitioner vara svåra att hävda. (Persson & Barow, 2012, s. 223)

I citatet definieras inkludering som “intentioner om ett bättre samhälle” där skolan har till uppgift till att arbeta med metoder som befäster människors lika värde. Huruvida en elev upplever sig vara inkluderad i den pedagogiska verksamhet som pågår i klassrummet beror på det sociala spel som förekommer mellan elever och mellan elever och personal (Persson & Barow, 2012). Hjørne (2015) som också forskar om inkludering framhåller att en inkluderande skola är en demokratisk rättighet för alla elever. Författaren definierar inkludering på individnivå som alla elevers rätt att få stöd som gör det möjligt för dem att nå kunskapsmålen.

Enligt Hjärne (2015) är det varje enskild skola som har ansvar att tillgodose varje enskild elevs behov och det innebär att skolan behöver hitta lösningar som möjliggör inkludering på organisation, grupp och individnivå. Göransson m.fl. (2015) har genomfört en enkätstudie där de undersökt specialpedagogers och speciallärares arbetsuppgifter samt deras arbete med inkludering. Studiens syfte var att ge en övergripande bild av dessa två yrkeskategoriers yrkesroller. Resultatet visar att specialpedagoger och speciallärare upplever att båda yrkesrollerna har till uppgift att hjälpa till att utveckla ett likvärdigt och jämlikt samhälle och elevers personliga utveckling. Dessutom visar resultatet att specialpedagogens arbetsuppgifter bland annat är att samverka med skolledning, elevhälsans yrkesgrupper, lärare och vårdnadshavare för att skapa inkluderande lärmiljöer samt främja elevers sociala samvaro (Göransson, m.fl., 2015).

4.2 Relationer

Bliding (2004), Ayton (2008) och Lilja (2013) har alla undersökt hur elevers relationer till varandra och andra i skolan påverkar kamratkulturer. Elevers samvaro och hur eleverna grupperar sig utifrån intressen har studerats av Bliding (2004) och Ayton (2008). Ayton (2008) har också studerat maktförhållanden elever emellan och mellan elever och lärare samt hur olika roller kan stigmatiseras. Lilja (2013), Aspelin (2016) och Frelin (2010) visar i sina studier lärares förmåga att skapa förtroendefulla relationer.

Bliding (2004) har studerat hur elever hanterar sina kamratrelationer i en social samvaro. Resultatet visar att elevers relationsarbete innebär att de ständigt försöker etablera och upprätthålla relationer till varandra. Studien visar bland annat hur det i en skolklass inte är möjligt att alla elever hade nära relationer med alla, vilket innebär att elever behöver sortera sina relationer. Den här sorteringen gjorde de till exempel genom att skapa relationer i olika grupperingar med specifika inriktningar och målsättningar. De behövde därför också bryta upp och avsluta relationer samt utesluta och markera avstånd till andra elever. Exempelvis visar studiens resultat att elevernas relationsarbete pågår ständigt och det sker i olika situationer och i olika miljöer i skolan där hela skoltillvaron fungerar som en social arena där elever interagerar med varandra. Elevers inneslutande och uteslutande handlingar kan därför utgöra kränkande handlingar (Bliding, 2004). Även Ayton (2008) har undersökt vilka möjligheter och hinder som elevers egna positioneringar inom klassen kan ge upphov till. Även i denna studie framkom att elever positionerar sig i förhållande till varandra genom att gruppera sig efter olika intressen. Elever i klassen fick också förhålla sig till hur läraren positionerar sig gentemot dem, vilket ställer ytterligare krav på elevernas sociala förmåga (Ayton, 2008).

Hur förtroendefulla relationer mellan lärare och elever tar sig uttryck i skolan har studerats av Lilja (2013). Resultatet visar att relationen fördjupas då läraren bryr sig om eleverna genom att se elever som en individ i gruppen samt ger elever möjligheter att lyckas. Resultatet visar också att relationer kan fördjupas då läraren lyssnar på eleven genom att ta emot det eleven berättar samt se bortom det eleven berättar (Lilja, 2013). Även Frelin (2010) har studerat den relationella aspekten av lärares arbete. Resultatet i studien visar att lärarens förmåga att skapa goda relationer till elever påverkar de relationer som förekommer mellan elever. Resultatet visar att läraren kan bygga upp ett förtroendekapital hos eleverna genom att visa empati, medmänsklighet och lyhördhet. Resultatet visar också att då läraren har förmåga att välja en handling som gynnar syftet med handlingen och som dessutom främjar undervisning benämns detta i studien som lärarens relationella professionalitet (Frelin, 2010).

I likhet med Lilja (2013) och Frelin (2010) har Aspelin (2016) undersökt relationer mellan elever och lärare. Aspelin (2016) beskriver lärares relationskompetens som lärarens förmåga att utveckla en relation med eleven samtidigt som eleven ges spelrum att utvecklas utifrån sin egen förmåga (Aspelin, 2016).

4.3 Hur normer och värden påverkar elevers handlingar i skolan

Studier som undersökt hur elever rangordnar sig i en grupp visar liknande resultat (Holm, 2008; Lease, Kennedy & Axelrod, 2002; Peets, Pöyhönen, Juvonen & Salmivalli, 2015). I dessa studier undersöks hur normer och värden påverkar hur elever rangordnar sig själva och andra i gruppen samt vilken status de tillskriver varandra. Både Lease m.fl. (2002) och Peets m.fl. (2015) visar till exempel att normer påverkar vad som sker i det sociala samspelet och hur det kan påverka elevers handlingar. Thornberg (2015) visar hur maktstrukturer påverkar kamratkulturen och hur positioneringar och grupperingar speglar det sociala samspelet. Även Lilja (2013) har undersökt hur maktstrukturer påverkar kamratkulturen med fokus på lärarens maktposition i förhållande till eleverna.

Hur elever utvecklas som individer i en social samvaro har Holm (2008) undersökt. Resultatet visar att elevers uppfattningar om normer och olika ideal för att uppnå status påverkar vilken popularitet de har i gruppen. Resultatet visar också att elever upprätthåller makt och idealnormer genom att osynliggöra andra elever som inte lever upp till idealnormerna. Elever som under observation agerar på ett sätt i klassrummet kan vid en intervju beskriva en helt annan bild av sig själva (Holm, 2008). Även Lease m.fl. (2002) beskriver att elever rangordnar övriga klasskamrater som de anser mest och minst populära utefter olika kategorier samt värdesätter olika egenskaper och de mindre populära eleverna i klassen har en önskan om att få tillhöra de mest populära eleverna (Lease, m.fl., 2002). Peets m.fl. (2015) presenterar hur gällande normer i en klass styr hur elever försvarar de kamrater som utsätts för kränkande handlingar och mobbning. Att försvara någon klasskamrat som utsätts för en kränkande handling kan innebära att eleven själv blir föremål för kränkande handlingar och därför medför sådana handlingar ett risktagande för att försämra sin sociala status i gruppen (Peets, m.fl., 2015). Thornberg (2015) undersökte i en studie några mobbningsfall där syftet var att få veta hur kollektiva handlingar har inflytande på en elevs identitet. Resultatet visar att maktstrukturer i skolklasser kan ge elever olika roller som stigmatiseras och som är svåra att bryta. Resultatet visar också att skolan kan arbeta på gruppnivå med normer som styr elevernas kamratkulturer och på så sätt bryta sociala mönster (Thornberg, 2015). I Liljas (2013) forskning om förtroendefulla relationer mellan lärare och elev undersöks även lärarens maktposition i förhållande till eleverna. Resultatet visar att elever i en skolklass har makten att förstöra både sin egen och andras studiero och utmana lärarens position. Resultatet visar också att elevernas förtroende för läraren sviktar om läraren inte tar ansvar och upprätthåller ordningen i klassrummet, vilket inte bara påverkar den personliga relationen mellan elev och lärare utan även elevernas vilja att arbeta i klassrummet (Lilja, 2013).

4.4 Den sociala samvaron i samband med kränkningar

Atria, Strohmeier och Spiel (2007), Naylor, Cowie, Cossin, Bettencourt och Lemme (2006), Jenvén (2017) och Jenvén och Orlenius (2016) visar i sina studier hur kränkande handlingar kommer till uttryck bland skolelever och hur problemet kan hanteras i skolan. Persson (2016) visar i sin studie att skoltrivsel och sociala relationer kan förbättras om eleverna görs delaktiga och får ge olika förbättringsförslag i deras skolvardag.

Evaldsson och Nilholm (2009) beskriver betydelsen av att antimobbningsprogram vilar på vetenskaplig grund och att de som arbetar med programmet tror på en positiv förändring. Då personal, enligt Lunneblad och Johansson (2019) anmäler en kränkande handling är det en markering för samtliga inblandade och omgivningen att samma lagar gäller i skolan som i övriga samhället.

Förekomsten av mobbning i olika skolklasser har undersökts av Atria m.fl. (2007). Resultatet visar att det i vissa klasser förekommer en hög grad av mobbning och i andra klasser är förekomsten av mobbning minimal. Författarna beskriver att studiens resultat ger anledning till att på gruppnivå undersöka förekomsten av mobbning eftersom skolklassen är ett socialt sammanhang där olika faktorer påverkar det sociala samspelet. Författarna beskriver vidare att kartläggning och efterföljande analys av förekomst av antal mobbningsfall i en skolklass ingår i det förebyggande arbetet för att motverka mobbning (Atria, m.fl., 2007). Naylor m.fl. (2006) redogör för en studie där syftet var att kartlägga elevers och lärares uppfattning om fenomenet mobbning. Resultatet visar att pojkars definition av kränkande handlingar och mobbning var mer fysiska medan flickors definition var mer verbala. Elevers och lärares definition av kränkande handlingar och mobbning skilde sig åt. Lärarna definierade i högre grad att kränkande handlingar förekom inte bara genom fysiska och verbala handlingar utan också genom att utestänga andra elever och därigenom skapa en maktbalans i klassen. På grund av att lärare och elever definierar kränkande handlingar olika ger det enligt författarna anledning för lärare att lyssna på elevernas uppfattningar om vad kränkande handlingar kan innebära (Naylor, m.fl., 2006).

Jenvén (2017) bedrev aktionsforskning tillsammans med fyra lärare och de genomförde under tre skolterminer en sociografisk inventering i en högstadielklass. Studiens avsikt var att skapa en optimal lärmiljö som präglas av trygghet och studiero i skolan. Studiens syfte var att klargöra hur den sociala samvaron i en skolklass visar sig ur elevers och lärares perspektiv samt hur samvaron kan förstås och förändras. Inom studien gjordes följande fyra antaganden; elever har den bästa kunskapen om deras sociala situation, skolan anses vara ett tvingande system på grund av skolplikten, elever antas positionera sig inom klassen samt att kränkande handlingar kan ske i det dolda. I resultatet framkom att lärares normer och värderingar styr hur de agerar. En av dessa normer var att det var viktigare att vara lojal mot sina kollegor än att stoppa de kränkande handlingar som skedde bland elever. Metaforen mushål beskriver en vuxen som väljer att inte agera för att motverka en kränkande handling utan låter den fortgå/smita igenom. En annan norm som framkom bland lärarna var att de tyckte att vissa elever fick skylla sig själva om de blev utsatta för kränkande handlingar. Resultatet i studien visar att lärare inte alltid har kunskap om elevernas maktstrukturer, positioneringar och grupperingar då dessa kan ta sig i uttryck i för läraren dolda kränkande handlingar. Detta kan enligt författaren ge anledning till att genomföra en inventering av den sociala samvaron i en skolklass (Jenvén, 2017). Även Jenvén och Orlenius (2016) beskriver metoden sociografisk inventering och hur den kan användas i en skolklass för att motverka kränkande handlingar. Arbetet tar sin utgångspunkt i interaktionen mellan elever och den bygger på förståelse för sociala processer där elever inordnar sig i grupper. Genom att lärarna kartlägger hur samtliga elever upplever den sociala samvaron synliggörs gruppens positioneringar och maktstrukturer samt gällande normer i klassen. Författarna beskriver hur normer, kränkningar och mobbning är länkade till varandra (Jenvén & Orlenius, 2016). Metaforen trädet (Bilaga 2) visar enligt Jenvén och Orlenius (2016) sambandet mellan normer, kränkningar och mobbning. "Trädkronan symboliserar mobbning, stammen symboliserar kränkningar och rotsystemet symboliserar normer. Normer utgör grogrunden till kränkande handlingar och upprepade kränkningar kan betraktas som mobbning" (Jenvén & Orlenius, 2016, s. 3).

Persson (2016) har undersökt hälsofrämjande aktiviteter i skolmiljön. Studien föranleddes av att ca 20% av den yngre befolkningen i Sverige lider av psykisk ohälsa, vilket kan leda till sämre skolprestationer. Resultatet visar att skoltrivsel och sociala relationer kan förbättras om eleverna görs delaktiga och får ge olika förbättringsförslag i deras skolvardag. Resultatet visar bland annat att eleverna ville ha ett bättre klassrumsklimat med mindre störande moment och därför bad de om strängare regler och tydliga påföljder om regler bryts. Eleverna ville också ha utbildning i hur man kan vara en god vän och gav som förslag att läraren skulle prata om det i klassrummet. För att mobbning skulle upphöra vill eleverna ha mer vuxennärvaro, både inomhus och utomhus. Elevernas förslag till förbättring vid mobbning var att lärarna skulle vara snabbare att agera. Detta gäller både att hjälpa den som blivit mobbad och att ta upp det med den som har mobbat och hans/hennes vårdnadshavare (Persson, 2016).

I sin artikel redogör Evaldsson och Nilholm (2009) för och granskar kritiskt forskning om mobbning och vad det kan innebära för skolors arbete. Författarna beskriver hur evidensbaserad praktik inte bara grundar sig på vetenskaplig kunskap kring antimobbningsprogram utan också beprövad erfarenhet. Enligt författarna är det av betydelse att antimobbningsprogram vilar på vetenskaplig grund och att de som utför programmet tror på en positiv förändring. Verbal mobbning är svårare att begränsa än fysisk och överlag uppvisar program som vänder sig till yngre elever ett bättre resultat. Mobbning kan inte ses som ett isolerat problem hos enskilda elever utan beror också på skolans organisation, lärarnas arbete och vilka värderingar som finns i samhället för övrigt. Författarna ställer sig frågande till vem som ska ha makten över skolans mobbningsarbete. De menar att en likvärdig utbildning kräver ett tydliggörande av vilka metoder som är gångbara och vilka avvikelser från dessa som är tillåtna (Evaldsson & Nilholm, 2009). Att skolans personal har fått ett allt större åtagande att dokumentera och anmäla kränkande handlingar samtidigt som personalen ska arbeta för att främja goda relationer med elever och vårdnadshavare beskrivs av Lunneblad och Johansson (2019). Då elever polisanmäls för en kränkande handling, oftast fysisk, sker detta ofta för att markera att skolan ställer sig bakom de elever som utsätts. Dessutom är en polisanmälan en markering för samtliga inblandade och omgivningen att samma lagar gäller i skolan som i övriga samhället. Personalen tycker att det är svårt att förstå det sociala spel som försiggår vid kränkningar mellan elever och har också svårt att se vem som är utsatt och vem det är som utsätter andra eftersom detta ibland kan växla. I de fall då personalen får göra en polisanmälan kring en händelse kan detta ge upphov till en känsla av misslyckande då skolan inte kunnat motverka kränkande handlingar (Lunneblad & Johansson, 2019).

4.5 Sammanfattning av tidigare forskning

Forskning kring inkludering visar att begreppet kan definieras på olika sätt, både ur ett individperspektiv och ett samhällsperspektiv, där alla elevers lika värde ska respekteras samt varje enskild elevs behov tillgodoses. Forskare har undersökt specialpedagogers uppfattningar om sin yrkesroll och arbetsuppgifter. Denna studie visar att förutom att stödja elever i deras lärande har specialpedagoger till uppdrag att bidra till utveckling av ett likvärdigt och jämlikt samhälle. Annan forskning har haft fokus på relationer mellan lärare och elever samt relationer mellan elever. Lärarens förmåga att skapa goda relationer till elever påverkar de relationer som förekommer mellan elever. Elevernas förtroende för läraren sviktar om läraren inte tar ansvar och upprätthåller ordningen i klassrummet, vilket inte bara påverkar den personliga relationen mellan elev och lärare utan även elevernas vilja att arbeta i klassrummet. Elevers relationsarbete innebär att de ständigt försöker etablera och upprätthålla relationer till varandra. Detta medför att elever sorterar i sina relationer genom att gruppera sig efter specifika inriktningar och målsättningar. Hur elevers handlingar påverkas av normer och värden är ett annat forskningsområde som har studerats. Elever i en skolklass tillskriver varandra olika roller vilka kan bli stigmatiserade och för att bryta sociala mönster kan skolan arbeta på gruppnivå med normer som styr elevers kamratkulturer. Då social samvaro i en skolklass studerats visar denna forskning att då skolans personal får ökad kunskap om hur normer och värden påverkar den sociala samvaron får de större förutsättningar att motverka kränkande handlingar. Sociografisk inventering är en metod som används för att kartlägga hur den sociala samvaron i en skolklass visar sig ur elevers och lärares perspektiv samt hur samvaron kan förstås och förändras.

Sammanfattningsvis visar kunskapsöversikten att tidigare forskning om inkludering har intresserat sig för hur skolan arbetar för att göra alla elever delaktiga i undervisningen och den sociala gemenskapen. Flera studier har fokuserat på hur trygghet och studiero kan upplevas av elever och några studier har undersökt hur lärare arbetar med elevers sociala samvaro som ett medel för att öka trygghet och studiero. Studier som utgår ifrån specialpedagogers perspektiv har hittills undersökt hur skolan ska skapa inkluderande lärmiljöer samt främja elevers sociala samvaro. Ingen av dess studier har vad vi vet intresserat sig för hur specialpedagoger arbetar med att skapa trygghet och studiero genom att arbeta med sociografisk inventering för att motverka kränkande handlingar.

5 Teoretisk utgångspunkt

I vår studie använder vi oss av det sociokulturella perspektivet som teoretisk utgångspunkt. Den teoretiska inramningen och de teoretiska begreppen kultur och medierande redskap som vi använder hjälper oss att genom analys synliggöra specialpedagogernas erfarenheter och upplevelser av att genomföra sociografisk inventering för att skapa en miljö där eleverna upplever trygghet och studiero. Vi använder även begreppet samverkan som har sitt ursprung i forskningsfältet relationell pedagogik för att belysa hur specialpedagogerna interagerar med andra när de genomför sociografisk inventering. Vårt val av teoretisk utgångspunkt och begrepp grundar sig på de forskningsfrågor som undersöks i studien för att belysa syftet. I det följande redovisas den sociokulturella teorins grundantaganden. Därefter förklaras de valda begreppen och hur de används i studien. Sedan förklaras begreppet samverkan som används inom relationell pedagogik och hur detta begrepp kommer att användas i vår studie.

5.1 Det sociokulturella perspektivet

Sociografisk inventering handlar, som beskrivits inledningsvis i den här studien, om att använda olika hjälpmedel för att förstå och förklara den sociala samvaron i en skolklass där elever inte upplever trygghet och studiero. I den här studien har vi valt att använda sociokulturell teori och begreppen kultur Säljö (2014; 2015), samt medierande redskap (Vygotsky, 1978) för att uttolka och förklara resultatet hur specialpedagoger arbetar med metoden och vad de upplever att detta arbete kan leda till i skolans vardag.

Enligt Säljö (2014; 2015) grundar sig den sociokulturella teorin i antagandet av att människan är en social varelse som utvecklas i samspel med sin omgivning. Många av de kunskaper människor lär sig behöver de på sina arbetsplatser och i andra sociala sammanhang. En av utgångspunkterna i det sociokulturella perspektivet handlar om att människor tillägnar sig och utnyttjar både fysiska och kognitiva redskap när de agerar i sin omgivning. I detta sammanhang förstås sociografisk inventering som ett sådant redskap. Människan tänker, talar samt agerar i olika sammanhang och kärnpunkten i det sociokulturella perspektivet är att människan ser kopplingen mellan det sammanhang hon ingår i och hennes egna handlingar (Säljö, 2014). En utgångspunkt i den här studien är därför att specialpedagogernas beskrivningar och förklaringar till sina upplevelser och erfarenheter utgör en källa till kunskap om hur de kan arbeta med elevers trygghet och studiero genom metoden, det vill säga redskapet sociografisk inventering.

I vår studie kommer begreppet kultur användas för att förklara den förändring i skolans sociala kontext som möjliggörs av specialpedagogens arbete med sociografisk inventering i skolan. I det sociokulturella perspektivet omfattar begreppet kultur å ena sidan den enskilde individens resurser, det vill säga förmågan att utveckla och använda redskap. Å andra sidan utvecklas kultur också i interaktion mellan olika individer och materiella ting i omvärlden. Kulturen påverkar och kan påverkas av människors kunskaper, idéer och värderingar. Skolan kan förklaras som en social och kulturell utformad verksamhet där den rådande kulturen inverkar på vilka handlingar som både de som arbetar i skolan och skolans elever kan utföra. I en kultur som skolan där specialpedagogerna i den här studien arbetar med sociografisk inventering, finns således redan värderingar och kommunikativa mönster som manifesteras genom de handlingar som utförs av de som vistas där. Skolans kultur präglas av elever, lärare, rektor och elevhälsans personal. Rådande värderingar och kommunikativa mönster är svåra att förändra och de kan utgöra motstånd i ett förändringsarbete (Säljö, 2014).

Vi har också valt att använda begreppet mediering genom redskap, som betyder att sortera intryck och få en förståelse av omvärlden med hjälp av olika redskap i samverkan med andra (Säljö, 2014; 2015). I det här sammanhanget kan sociografisk inventering manifesteras som en arbetsmetod och som nämnts ovan bli ett redskap där individer samspekar genom att använda andra fysiska och intellektuella redskap.

Redskap är ett begrepp i den sociokulturella teorin som enligt Vygotsky (1978) används för att förklara hur människor förstår sin omvärld och hur de hanterar problem som de möter exempelvis i skolans vardag. Med andra ord, redskapen påverkar hur människor agerar och de hjälper dem att hantera omvärlden. Specialpedagoger som arbetar med sociografisk inventering kanske använder positioneringstrappan, som beskrivits inledningsvis i studien, för att synliggöra den sociala samvaron i en skolklass. Fysiska redskap, som intervjuguide och positioneringstrappa kan också förklaras som intellektuella redskap när de används för abstrakt tänkande av personal som med hjälp av dem förväntas identifiera förbättringsåtgärder.

Språket utgör ett viktigt redskap. Vygotsky (1978) förklarar språket som redskapens redskap eftersom vi föds i en värld där språket i dess olika former, det talade språket, skriftspråket och ett kroppsspråk, ger oss möjlighet att förstå och agera i vår omvärld. Genom språket har människan förutsättningar som hjälper oss att vara tänkande individer och som ger oss förutsättningar att utvecklas och att utveckla vår omgivning. Genom kommunikationen och språket skapas ett kollektivt minne i den kultur som individen vistas i (Säljö, 2015). I specialpedagogernas arbete med sociografisk inventering får språk och kommunikation sin betydelse när de till exempel samverkar med skolans personal för att genomföra sociografisk inventering.

5.2 Samverkan

Samverkan är ett annat begrepp som används inom forskningsfältet relationell pedagogik (Aspelin & Persson, 2011). Inom detta forskningsfält skiljer författarna på begreppen samvaro och samverkan. Samvaro har en personlig dimension och det finns ingen planering och beräkning i det mötet. För att samvaro ska övergå till samverkan krävs det att individerna samordnar sina handlingar och att dessa handlingar är målmedvetna. Samverkan är en social process där sociala överenskommelser sker mellan de deltagande individerna (Aspelin & Persson, 2011). I den här studien har vi valt att använda begreppet samverkan för att ytterligare analysera hur specialpedagogerna arbetar med andra i det sociokulturella sammanhang som kännetecknar deras arbete med sociografisk inventering.

Sammanfattningsvis har vi valt att utgå från det sociokulturella perspektivet och att använda begreppen kultur, medierande redskap och samverkan för att uttolka och förklara, det vill säga analysera och synliggöra hur specialpedagogerna utvecklar kunskap om trygghet och studiero genom metoden sociografisk inventering.

6 Metod

Studiens syfte är att utveckla kunskap om specialpedagogers erfarenheter och upplevelser av arbetet med elevers trygghet och studiero genom metoden sociografisk inventering. För att undersöka syftet har vi använt kvalitativa intervjuer för att ta del av specialpedagogers erfarenheter och upplevelser. Därefter har vi gjort en textnära analys av vår empiri för att få fram ett resultat och som vi sedan uttolkat med teoretiska begrepp. Syftet med en vetenskaplig studie och dess forskningsfrågor styr vilken metod som kan användas (Kvale & Brinkmann, 2014). Då forskaren vill ta reda på människors erfarenheter och upplevelser är kvalitativa intervjuer en lämplig metod för att få veta hur de uppfattar ett visst ämnesområde. I studien har vi valt att inspireras av och försökt följa Kvale och Brinkmanns (2014) sju stadier i genomförande av en kvalitativ intervjustudie: "... (1) tematisering av intervjuprojektet, (2) planering, (3) själva intervjun, (4) utskrift, (5) analys, (6) verifiering och (7) rapportering" (Kvale & Brinkmann, 2014, s. 37).

6.1 En kvalitativ intervjustudie

I studien har vi använt kvalitativa intervjuer för att för att samla in data om respondenternas erfarenheter och upplevelser av metoden sociografisk inventering. Vid intervjuerna använde vi vad Kvale och Brinkmann (2014) betecknar som en halvstrukturerad intervju. En halvstrukturerad intervju är ett samtal som utgår från en intervjuguide. Studiens intervjuguide (Bilaga 3) har vi utformat utifrån studiens syfte och forskningsfrågor. Utifrån respektive forskningsfråga formulerade vi intervjufrågor som kunde besvara forskningsfrågan. Den första frågan i intervjuguiden var en öppen fråga om sociografisk inventering. Öppna frågor kan enligt Trost (2010) leda till att respondenten känner förtroende för den som intervjuar. Den avslutande frågan var av sammanfattande karaktär för att ge respondenten möjlighet att berätta ytterligare något som eventuellt inte framkommit under intervjun. Eftersom vi var angelägna om att varje respondent skulle ge så utförliga beskrivningar som möjligt av sina erfarenheter valde vi att intervju dem var för sig. Kvale och Brinkmann (2014) beskriver att då utskrifter tolkas från intervjuer kan nya perspektiv av innehållet framträda. Därefter kan en ny intervju genomföras för att ge möjlighet att beskriva de tolkningar som framkommit och få dessa bekräftade eller avvisade av den som är intervjuad (Kvale & Brinkmann, 2014). Vi har valt att inte intervju respondenterna en gång till på grund av tidsramen i studien och därmed kan värdefull information gått förlorad. Ytterligare en metod som kan användas för att studera ett ämnesinnehåll, som elevers trygghet och studiero är observationer (Stukat, 2011). Observationer hade i vår studie kunnat ge svar på hur en sociografisk inventering genomförs och i kombination med intervjuer även gett oss vetskap om vilka erfarenheter och upplevelser specialpedagogerna erfarit av arbetet med sociografiska inventeringar. I vår studie valde vi bort observationer av elevintervjuer som ett etiskt övervägande med hänsyn till att elever kanske inte vågar eller vill berätta om sina uppfattningar om den sociala samvaron i klassen inför främmande individer.

6.2 Urval

Vi gjorde ett strategiskt urval (Trost, 2010) av respondenter och kontaktade chefer på förvaltningsnivå i tre kommuner i Västra Götalandsregionen, där fortbildningsprojektet *Fullföljda studier genom trygghet och studiero* pågick. I dessa kommuner har skolan fått i uppdrag av huvudman att genomföra en sociografisk inventering för att pröva metoden. På så vis kom vi i kontakt med sex specialpedagoger som hade medverkat vid sociografiska inventeringar på lägstadiet och mellanstadiet samt på gymnasienivå.

Vi valde att intervjua sex specialpedagoger och som också studiens empiri grundar sig på. I studien gav vi respondenterna fingerade namn (Tabell 1) och detta betonas av Trost (2010) för att skydda respondenternas identitet. I enlighet med kravet för anonymitet har vi även valt att inte avslöja vilka åldersgrupper specialpedagogerna arbetar inom. Vilka åldersgrupper specialpedagogerna arbetar inom är inte relevant då vi inte har för avsikt att jämföra specialpedagogernas upplevelser av att arbeta med barn och ungdomar i olika åldrar. Följande tabell visar studiens urvalsgrupp:

Tabell 1.
Studiens urvalsgrupp

Specialpedagog	Antal år i yrket som specialpedagog
Annika	5 år
Bodil	16 år
Cecilia	6 år
Diana	13 år
Ella	8 år
Frida	16 år

6.3 Genomförande

Via e-postkontakt informerade vi deltagarna om studiens syfte. Därefter bestämde vi i samförstånd, plats och tidpunkt. Respondenterna var delaktiga i var och när intervjuerna skulle hållas. Dessa förberedelser ger enligt Stukát (2011) förutsättningar för att intervjuerna ska kunna hållas i en lugn och bekant miljö för att få så utförliga svar som möjligt av respondenterna. Innan intervjun fick respondenterna via e-post ett informationsbrev och förfrågan om medverkan (Bilaga 4). Eftersom respondenterna arbetade i tre olika kommuner valde vi av geografiska och praktiska skäl att genomföra tre intervjuer var. Vid intervjutillfället läste vi tillsammans med respondenterna igenom informationsbrev (Bilaga 4) och samtyckesblankett (Bilaga 5). I samband med intervjun erhöles skriftligt samtycke (Bilaga 5). Vid intervjuerna försökte vi vara så lyhörda som möjligt på respondenternas svar och vi ställde följdfrågor om vi uppfattat ämnesinnehållet på ett riktigt sätt. Kvale och Brinkmann (2014) beskriver att då en respondent berättar om ett ämnesinnehåll kan han/hon erfara nya insikter och detta hände i olika grad under våra intervjuer. Vid intervjuerna upprepade vi ibland respondenternas svar för att säkerställa att vi hade uppfattat deras svar rätt och då kan enligt Kvale och Brinkmann (2014) även en tolkning av resultatet ske. Samtliga intervjutillfällen tog cirka en timma och intervjuerna spelades in via ljudupptagning. Respondenterna gav sitt samtycke till att vi spelade in intervjuerna och vi informerade om att inspelningen inte skulle användas till något annat än vår studie.

6.4 Transkribering, bearbetning och analys

Vi transkriberade våra genomförda intervjuer inom tre dagar och innehållet återgavs så ordagrant som möjligt. Vi ändrade dock talspråk till skriftspråk i så stor utsträckning som möjligt utan att ändra innebörden i texten.

De transkriberade intervjuerna resulterade i 63 sidor. För att bearbeta och göra en analys av det insamlade materialet har vi tagit stöd av Kvale och Brinkmann (2014) och Fejes och Thornberg (2019). Vid kvalitativa analyser kan det insamlade datamaterialet organiseras och bearbetas genom att det bryts ner till hanterbara enheter där ämnesinnehållet sorteras i olika teman utifrån samband, mönster och vilka likheter och skillnader som framkommer i empirin (Fejes & Thornberg, 2019). Kvale och Brinkmann (2014) beskriver hur fem olika steg kan användas i en analys av transkriberat intervjumaterial;

Först läser forskaren igenom hela intervjun för att få en känsla av helheten. Sedan fastställer han de naturliga "meningsenheterna" i texten som dom uttrycks av intervjupersonen. För det tredje formulerar forskaren det tema som dominerar en naturlig meningsenhet så enkelt som möjligt och tematiserar uttalandena utifrån intervjupersonens synvinkel som de uppfattas av forskaren...Det fjärde steget består i att ställa frågor till meningsenheterna utifrån undersökningens specifika syfte. I det femte steget knyts hela intervjuns centrala, icke överflödiga teman samman i en deskriptiv utsaga. (Kvale & Brinkmann, 2014, s.247)

Citatet visar arbetsprocessen i de fem olika stegen i analysarbetet. I analysarbetet av vår empiri har vi inspirerats av Kvale och Brinkmanns (2014) steg. 1) Inledningsvis i analysarbetet läste vi båda det transkriberade textmaterialet från samtliga sex intervjuer flera gånger för att skapa en helhetsbild av innehållet. 2) Därefter läste vi igenom det transkriberade textmaterialet igen och färgmarkerade, med fyra olika färger, meningsbärande enheter som besvarade de fyra olika forskningsfrågorna. 3) Dessa meningsbärande enheter sammanställde vi sedan på fyra tankekartor, där varje forskningsfråga behandlades var för sig. 4) Sedan bearbetade vi varje forskningsfråga var för sig utifrån de meningsbärande enheter som framkommit på tankekartorna. 5) Vi gjorde jämförelser av vad som framkommit utifrån samband, mönster samt likheter och skillnader och analyserade därefter fram olika teman (Se Tabell 2 i kap 7 Resultat). 6) Därefter letade vi fram lämpliga citat i det transkriberade textmaterialet som motsvarade innehållet i olika teman för att använda när vi redovisade studiens resultat. Fejes och Thornberg (2019) beskriver att de teman som skapas av forskaren påverkas av dennes bakgrund, upplevelser, erfarenheter och kunskaper. Vi är väl medvetna om att vår egen bakgrund som lärare med erfarenhet av att ha arbetat med elevers trygghet och studiero kan ha påverkat vilka olika teman som framträdde. Därför har vi varit extra noga med att försöka utläsa de teman som framkom och inte låta våra egna uppfattningar påverka resultatet.

6.5 Studiens trovärdighet

Begreppen validitet och reliabilitet är begrepp som används vid vetenskapliga studier. Validitet i en studie innebär att forskaren hela tiden ställer sig frågan om studien mäter det som eftersträvas att mätas och reliabilitet betyder hur noggrant ett mätinstrument är (Stukát, 2011). Validitet och reliabilitet används både inom kvalitativa och kvantitativa studier (Trost, 2010). Vår studie är kvalitativ och småskalig och därför har vi valt bort dessa ovanstående begrepp till förmån för begreppet trovärdighet (Kvale & Brinkmann, 2014). För att säkerställa studiens trovärdighet har vi så noga som möjligt beskrivit alla val i genomförandet samt beskrivit vad dessa val grundar sig på. Vid intervjuerna försökte vi att skapa en så förtroendefull intervjusituation som möjligt för att respondenterna skulle känna förtroende för oss och vilja berätta om sina och erfarenheter och upplevelser på ett uttömmande sätt. Vi är medvetna om att respondenterna kan ha tillrättalagt sina svar och att det enligt Stukát (2011) kan ske både medvetet eller omedvetet. Stukát (2011) beskriver att det kan vara svårt att få trovärdighet vid kvalitativa studier då det kan förekomma många brister vid en intervju som misstolkningar av frågor och svar av både respondenten och den som intervjuar.

Genom att vi gjorde ljudupptagningar vid intervjuerna gav det oss möjlighet att transkribera vår empiri vilket enligt Trost (2010) är en fördel vid kvalitativa intervjuer. Det transkriberade textmaterialet gav oss förutsättning att tillsammans tolka och analysera vår empiri och detta stärker vår studies trovärdighet.

6.6 Generalisering

Vi är medvetna om att på grund av det låga deltagarantalet är vårt resultat inte generaliserbart Stukát (2011). En enkätstudie hade gett möjlighet att nå fler respondenter och därmed också större möjlighet till generalisering av resultatet. Kvalitativa intervjustudier kan däremot ge en generell kunskap om ett visst ämnesinnehåll (Stukát, 2011) och den kan ge svar på hur enskilda individer uppfattar ett ämnesinnehåll utifrån hans/hennes eget perspektiv (Kvale & Brinkmann, 2014). Genom att intervjua några specialpedagoger om deras erfarenheter och upplevelser av att arbeta med sociografisk inventering menar vi att denna studie bidrar med kunskap om deras arbete med metoden och deras upplevelser av hur detta arbete bidrar till elevers trygghet och studiero i skolan.

6.7 Etik

I vår studie har vi förhållit oss till Vetenskapsrådets (2017) etiska riktlinjer genom medvetna val och gjort en bedömning av vinsterna av ny kunskap i förhållande till riskerna för deltagarnas integritet och att tillvaratagit deras intressen. Vetenskapsrådet (2017) konkretiserar individskyddskravet i fyra delar: informations-, samtyckes-, konfidentialitets- samt nyttjandekravet. Följande text redogör för hur detta kommer till uttryck i vår studie. *Informationskravet* innebar att vi informerade deltagarna om studiens metod och syfte samt att deltagandet var frivilligt och att de när som helst kunde avbryta sin medverkan (Bilaga 4). *Samtyckeskravet* innebar att deltagarna informerades om att de hade rätt att själva bestämma om, hur länge och på vilka villkor de skulle delta. De deltog frivilligt och kunde avbryta sin medverkan när de ville (Bilaga 5). *Konfidentialitetskravet* innebar att vi tog hänsyn till deltagarnas anonymitet genom att alla uppgifter antecknades, lagrades och avrapporterades så att ingen enskild individ kunde identifieras. Vi sparar forskningsmaterialet tills att uppsatsen är examinerad och godkänd för att sedan radera det (Bilaga 4). *Nyttjandekravet* innebar att informationen vi hade samlat in endast användes i vår studie (Bilaga 4).

7 Resultat

I det här kapitlet redovisas resultatet under fyra rubriker med utgångspunkt i studiens forskningsfrågor. Dessa fyra rubriker är: Specialpedagogers erfarenheter av arbete med sociografisk inventering, Specialpedagogers upplevelser av att genomföra sociografisk inventering, Specialpedagogers upplevelser av vad sociografisk inventering kan innebära i elevers skolvardag samt Specialpedagogers upplevelser av vad sociografisk inventering kan innebära i deras arbete med att motverka kränkande handlingar. Under dessa fyra rubriker finns underrubriker som redovisar de teman som har analyserats fram utifrån respektive forskningsfråga. Följande tabell visar resultatkapitlets olika rubriker och de teman som utgör underrubriker:

Tabell 2.

Resultatets olika rubriker och underrubriker

Forskningsfråga	Tema	Underordnat tema
Specialpedagogers erfarenheter av arbete med sociografisk inventering	<ul style="list-style-type: none"> • Behovet att skapa trygghet för elever i skolan • Arbetsprocessen – steg för steg 	<ul style="list-style-type: none"> • Förarbete • Intervju • Analysarbete • Återkoppling
Specialpedagogers upplevelser av att genomföra sociografisk inventering	<ul style="list-style-type: none"> • Sociografisk inventering - ett tidskrävande arbete • Stärkt samarbete mellan specialpedagog och lärare 	
Specialpedagogers upplevelser av vad sociografisk inventering kan innebära i elevernas skolvardag	<ul style="list-style-type: none"> • Ökad trygghet • Ökad studiero • Förbättrade relationer 	
Specialpedagogers upplevelse av vad sociografisk inventering kan innebära i deras arbete med att motverka kränkningar	<ul style="list-style-type: none"> • Mer kunskap om social samvaro • Mer fokus på elevperspektivet • Utmaning 	

7.1 Specialpedagogers erfarenheter av arbete med sociografisk inventering

Följande teman beskriver hur sociografisk inventering kommer till uttryck genom specialpedagogers erfarenheter; I) behovet att skapa trygghet för elever i skolan samt II) arbetsprocessen - steg för steg.

7.1.1 Behovet att skapa trygghet för elever i skolan

Specialpedagogerna beskrev att det fanns ett behov att skolan gjorde något utöver det vanliga för att skapa trygghet och studiero. De berättade att sociografisk inventering kunde vara en metod för att nå dit. Annika förklarar:

...anledningen till att vi gör en sådan här inventering är ju att vi har uppmärksammat att det inte fungerar, sociala klimatet i klassen, att vi uppmärksammar att det finns, ja det är kränkningar mellan elever och att det inte finns studiero och att tryggheten är dålig så att säga. Och det är därför vi gör den. (Annika)

Citatet visar att specialpedagogen hade uppmärksammat att den sociala samvaron mellan elever inte bidrog till studiero och att skolan inte upplevdes som en trygg plats för eleverna. Specialpedagogen i citatet ovan gav också uttryck för att kränkningar mellan elever samt brister i den sociala samvaron i klassen gav anledning till att genomföra en sociografisk inventering.

7.1.2 Arbetsprocessen - steg för steg

Sociografisk inventering genomfördes i flera steg, förarbete, intervju, analysarbete samt återkoppling som specialpedagogerna också var delaktiga i. De olika stegen som framträdde i temat arbetsprocessen redovisas var för sig och ska förstås som fyra olika underteman som beskriver hur specialpedagogerna genomförde sociografisk inventering i dess olika steg.

7.1.2.1 Förarbete

Inledningsvis gjorde samtliga specialpedagoger tillsammans med elevhälsoteamet och berörda lärare en nulägesbeskrivning av klassens sociala samvaro. Bodil beskriver hur de jobbade i elevhälsoteamet:

Ja, där har vi har en diskussion inom elevhälsoteamet. Vad vi ser, vad har vi då, då har vi ju liksom pratat med olika elever, alltså skolsköterskan har ju sina hälsosamtal, kuratorn träffar på, rektorerna tar emot kränkingsanmälningar och sådant här. Jag möter också elever som kan ha det problematiskt på olika sätt. Och så liksom, var har vi, och så tittar vi lite vad vi har för ärenden. Var har vi någon klass där vi har fått jobba mycket kring så att säga, då så, det är väl en sådan diskussion vi hade... Vi diskuterade ihop oss och så beslutade rektorerna. (Bodil)

Detta visar att specialpedagogen arbetade tillsammans med elevhälsan när de identifierade incidenter som handlade om kränkningar och som behövde kartläggas för att få till en förändring.

Därefter deltog de flesta av specialpedagogerna i planering av hur arbetet organiserades. Planeringen handlade om när elevintervjuerna skulle genomföras och vilka personer som skulle genomföra dem. Specialpedagogerna var också med och gjorde upp tidsplanen för det efterföljande analysarbetet. Inför elevintervjuerna förberedde specialpedagogerna en positioneringstrappa för varje elev och en intervjuguide. Specialpedagogerna berättade att det var svårt att prata om status och position med elever och att de behövde fundera över hur de formulerade frågor som gjorde att eleverna kunde förstå innebörden i intervjufrågorna. Bodil beskriver sitt arbete med intervjuguiden:

...bollade det där fram och tillbaka. Vad mer behöver vi liksom ha med för frågor i intervjuguiden utifrån problematiken just i den här klassen. (Bodil)

Man kan alltså se att specialpedagogen utarbetade en intervjuguide utifrån de problem som fanns i den aktuella klassen.

7.1.2.2 Intervju

Vid elevintervjuer var specialpedagogerna ibland sekreterare och fick ställa kompletterande frågor. Vid andra intervjutillfällen var specialpedagogerna samtalsledare och någon annan yrkesgrupp antecknade elevernas berättelser. Ella berättar:

...och då satt vi i par, så då satt en EHT-medlem och en lärare...och så skiftade vi vem som skrev och vem som intervjuade. (Ella)

Citatet visar att olika yrkesgrupper turades om att ställa frågor och dokumentera vid elevintervjuerna.

Några specialpedagoger beskrev att berättelserna kunde handla om allvarliga saker, såsom elevers utsatthet och utanförskap. Elevintervjuerna genomfördes under så komprimerad tid som möjligt. Cecilia förklarar varför:

För de [eleverna] pratar ju med varandra och det är ju inte så bra. Även om man säger till dem att de inte ska göra det så gör de ju naturligtvis det. (Cecilia)

Följaktligen visar citatet att de som arbetade med den sociografiska inventeringen ville förhindra att eleverna pratade med varandra och på så vis påverkade varandras berättelser.

7.1.2.3 Analysarbete

Vid den efterföljande analysen genomförde de flesta specialpedagoger reflekterande samtal tillsammans med övriga yrkesgrupper. Annika berättar om analysarbetet:

För just det här att se mönster och skillnader och likheter och försöka att få ihop det till ett resultat. Det gäller att nästan ställa sig här uppe, lite grand som vi jobbar som specialpedagoger, och se vad har vi här liksom, riskfaktorer och friskfaktorer. (Annika)

Detta visar hur specialpedagogen, med de egna analysbegreppen ”riskfaktorer och friskfaktorer” bidrog till att analysera fram vad som påverkade den sociala samvaron i klassen.

7.1.2.4 Återkoppling

Flera specialpedagoger gav också elever och vårdnadshavare återkoppling på vad som framkommit vid kartläggning och analys. Återkopplingen genomfördes på både grupp och individnivå, genom enskilda samtal och föräldramöten. Ella berättar att tidsaspekten var betydelsefull när det gällde att återkoppla vad de kommit fram till:

...har det gått för lång tid sedan vi genomförde intervjuerna, att det känns att det tappar lite i trovärdighet när vi då ska börja återkoppla för det var så länge sedan vi genomförde intervjuerna... där vi lyckas hålla tidsplanen att det känns som att det gett mer effekt för det ligger mer i närtid. (Ella)

Citatet ovan visar att specialpedagogen upplevde att tiden mellan intervjuerna och återkopplingen hade betydelse för huruvida eleverna skulle uppleva resultatet som framkommit av kartläggningen som betydelsefullt och därmed påverka hur de uppträdde mot varandra i fortsättningen. Flera specialpedagoger uttryckte liknade synpunkter.

Sammanfattningsvis visar resultatet att specialpedagogernas arbete med sociografisk inventering kännetecknas av att de erfor ett behov av att skapa trygghet i skolan och att sociografisk inventering var ett sätt att hitta en lösning. Specialpedagogerna beskrev till exempel att kränkningar mellan elever samt brister i den sociala samvaron i klassen gav anledning till att genomföra en sociografisk inventering. Resultatet visar också att det var ett omfattande arbete som bestod i flera olika delar som behövde genomföras under en avgränsad tidsperiod. Som en del i elevhälsoteamet och i samarbete med klassläraren genomförde de en nulägesbeskrivning av klassens sociala samvaro, utarbetade en lämplig intervjuguide samt genomförde och dokumenterade elevintervjuer. Specialpedagogerna deltog också i reflekterande samtal vid analysarbete samt vid återkoppling till elever och vårdnadshavare av vad som framkommit vid kartläggningen, både på grupp och individnivå.

7.2 Specialpedagogers upplevelser av att genomföra sociografisk inventering

Följande teman beskriver hur specialpedagogerna upplever arbetet med sociografisk inventering; I) sociografisk inventering - ett tidskrävande arbete samt II) stärkt samarbete mellan specialpedagog och lärare.

7.2.1 Sociografisk inventering - ett tidskrävande arbete

Samtliga specialpedagoger beskrev att arbetet var tidskrävande då varje elevintervju tog mellan 30 och 60 minuter. Dessutom tog sammanställning av elevintervjuer och analys av resultatet mycket tid i anspråk. I analysen samarbetade de med flera andra yrkesgrupper i elevhälsoteamet och med lärare, vilket innebar att de skulle hitta en gemensam tid då de kunde arbeta tillsammans. Ella berättar:

...det tar ju mycket tid. Och då måste man ju också vara beredd på att investera den tiden. och något som jag ändå tycker är bra är att vi har varit väldigt noga med att, om inte lärarna är med på det, så är det ingen idé att vi gör det för de måste se det viktiga, liksom se vitsen med det. För det är ingen vits att vi som EHT tycker det är viktigt, för vi bär det inte ute i klassrummen... (Ella).

Således upplevde specialpedagogerna arbetet med sociografisk inventering som tidskrävande. Citatet visar också att arbetet är en kedja av händelser där EHT utför kartläggning och identifierar förbättringsområden och att lärarna sedan tar vid och arbetar med att få till förbättringarna. Specialpedagogen i citatet ger uttryck för att lärarna behöver vara delaktiga i kartläggning och analys för att de ska kunna arbeta vidare med förbättringsåtgärderna i framtiden.

7.2.2 Stärkt samarbete mellan specialpedagog och lärare

Flera av specialpedagogerna gav uttryck för att arbetet med sociografisk inventering hade lett till stärkt samarbete mellan specialpedagoger och lärare. Ella förklarar:

...vi[har] hittat andra arenor att samverka med lärarna kring. Att inte bara jobba på individnivå, utan nu pratar vi gruppen och undervisning. Och ett sätt att bygga förtroende med lärarna...Och jag tycker att det har lett till att relationerna till lärarna, den där tilliten [till] vad jag kan göra har stärkts. (Ella)

Man kan alltså se att lärare och specialpedagoger hade börjat samarbeta på ett nytt sätt i samband med sociografisk inventering. Citatet visar också att specialpedagogerna tillsammans med lärarna arbetade på både individ och gruppnivå vid kartläggning av den sociala samvaron.

Sammanfattningsvis visar resultatet att specialpedagogerna upplevde att arbetet med sociografisk inventering var tidskrävande. Specialpedagogerna upplevde att de hade börjat samarbeta med lärarna på ett nytt sätt som de inte hade gjort innan. Resultatet visar också att det är lärare som huvudsakligen arbetade med förbättringsarbetet i den praktiska verksamheten, där specialpedagogen fanns med som stöd. Dessutom visar resultatet att specialpedagogerna upplevde att arbetet genomfördes både på individ och gruppnivå, då de var delaktiga i att både kartlägga den sociala samvaron och i förbättringsarbetet i klassen.

7.3 Specialpedagogers upplevelser av vad sociografisk inventering kan innebära i elevers skolvardag

Följande tre teman beskriver specialpedagogernas upplevelser av vad sociografisk inventering kan innebära i elevers skolvardag; I) ökad trygghet, II) ökad studiero samt III) förbättrade relationer.

7.3.1 Ökad trygghet

Specialpedagogerna upplevde att arbetet hade bidragit till ökad trygghet i elevernas skolvardag. Vid kartläggningen av den sociala samvaron i klassen strävade specialpedagogerna efter att göra eleverna delaktiga genom att låta dem svara på några frågor. Annika förklarar vilka frågor hon ställde och vad hon förväntade sig för svar från eleverna:

Hur skulle du vilja att det vore för att du skulle känna att du är trygg och att det känns bra i klassrummet? Och då får man några sådana kommentarer, önskekommentarer så att säga, och de kan man sedan titta på och så försöka och tänka ut klassrumsregler... (Annika)

Detta citat visar hur Annika använde frågor i syfte att göra eleverna delaktiga i utformandet av gemensamma regler för att skapa trygghet i klassrummet.

Några specialpedagoger beskrev att det i elevintervjuerna framkom att det fanns olika utrymmen i skolan där elever kunde uppleva otrygghet. Den här informationen medförde att personalens arbete förändrades. Ella ger som exempel:

...det kan ju vara som mer personal ute på rasterna eller i omklädningsrummen eller i matsalen, ändrade platser, nya grupperingar... (Ella)

Citatet visar hur kartläggningen av den sociala samvaron bidrog till förändringar i personalens arbete som medförde att de i större utsträckning var med eleverna både inomhus och utomhus. Citatet visar också att personalen gjorde medvetna val när de grupperade elever. Den sociografiska inventeringen medförde att personalen kunde ändra sitt arbetssätt och bidra till ökad trygghet under deras skolvardag.

7.3.2 Ökad studiero

De flesta specialpedagoger upplevde att arbetet hade bidragit till ökad studiero i elevernas skolvardag. Ella beskriver hur arbetet i en skolklass medförde ökad studiero:

Dels så blev studieron bättre vilket gynnade den här eleven väldigt mycket. Och sen tror jag dom här osynliga kränkningarna som vi inte riktigt såg slutade. Det upphörde vilket gjorde att eleven var mer positiv till att gå till skolan och kunde arbeta under lektionerna. Och ja, då blev det mycket bättre...Jag tror till och med att det var så att eleven klarade godkänt betyg i något ämne för att studieron blev bättre... (Ella)

Således hade handlingar, som varit osynliga för de vuxna upphört efter att de genomfört den sociografiska inventeringen. Citatet visar också att elevers förutsättningar att lyckas med sina studier hade förändrats till det bättre då enskilda elever upplevde en ökad studiero.

7.3.3 Förbättrade relationer

Flertalet av specialpedagogerna upplevde att den sociala samvaron i klassen förändrades. Då en klass fick återkoppling på det som framkom vid kartläggningen blev eleverna mer måna om varandra. Diana berättar:

...den här personen som då, som kanske hade hög status och som gjorde vissa saker faktiskt tonade ner sig lite. Tänkte efter i sin roll mot andra som då hade en upplevelse av något annat... (Diana)

Man kan se att den enskilda eleven reflekterade över och förändrade sitt beteende mot klasskamraterna.

Alla specialpedagoger berättade att arbetet gav dem möjlighet att ta del av elevernas berättelser. Cecilia berättar:

...att man har tid att samtala med varje elev och ta reda på hur de har det. (Cecilia)

Detta visar att specialpedagogerna tyckte det var betydelsefullt att få tid att lyssna på eleverna och att det gav dem en större kännedom om hur eleverna upplevde sin skolvardag.

Samtliga specialpedagoger berättade att rektor var delaktig under processen vilket innebar att rektor skapade relationer med eleverna och deras vårdnadshavare. Dessutom var rektor delaktig vid upprättandet av elevernas sociala handlingsplaner. Frida beskriver sin syn på rektorns roll i förändringsarbetet:

... för det kan vi ändå inte komma ifrån, att rektor ändå har en annan position och det blir tydliga signaler till barnen, det blir tydliga signaler hem också. Att nu hjälps vi åt för att förändra något. (Frida)

Således visar citatet att specialpedagogen upplevde att rektorn hade en betydelsefull roll för att förmedla att skolan ville samarbeta med hemmet i det pågående arbetet med att skapa trygghet och studiero för eleverna i deras skolvardag.

Sammanfattningsvis visar resultatet att specialpedagogerna upplevde att sociografisk inventering gav ökad trygghet och studiero i elevernas skolvardag. Specialpedagogerna upplevde att elevernas delaktighet i förändringsarbetet bidrog till att eleverna ändrade beteende mot varandra samt att de vuxna var mer synliga på rasterna och i skolans lokaler. De upplevde också att osynliga kränkande handlingar hade synliggjorts. Resultatet visar också att skolan hade funnit ett sätt att hantera kränkningar genom att upprätta sociala handlingsplaner tillsammans med elev och vårdnadshavare. Personalens arbete hade förändrats, vilket medförde att de i större utsträckning var med eleverna både inomhus och utomhus samt gjorde medvetna val när de grupperade elever. Relationerna mellan elever och mellan elever och vuxna förbättrades genom att elever förändrade sitt beteende samt att de vuxna lyssnade på eleverna och gav dem meningsfull återkoppling. Rektor deltog aktivt i arbetet genom att vara med under arbetsprocessen och samarbetade med både personal, elever och vårdnadshavare.

7.4 Specialpedagogers upplevelser av vad sociografisk inventering kan innebära i deras arbete med att motverka kränkande handlingar

Följande tre teman beskriver specialpedagogers arbete med att motverka kränkande handlingar; I) mer kunskap om social samvaro, II) mer fokus på elevperspektivet samt III) utmaning.

7.4.1 Mer kunskap om social samvaro

Alla specialpedagoger upplevde att den sociografiska inventeringen gav en bild av det sociala klimatet i klassen. Specialpedagogerna beskrev att de genom kartläggningen kunde synliggöra ensamma elever, grupperingar och dess eventuella ledare samt hierarkier som inte var gynnsamma för eleverna. De upplevde också att de hade fått kunskaper om hur social samvaro kunde ta sig uttryck och hur det kunde påverka enskilda elever i gruppen. Annika beskriver att hon:

...fått upp ögonen för att, det här spelet som pågår i klasser och att det är så viktigt att eleverna får tillhöra en grupp och att det tar mycket av deras energi och tanke i klassrummet. (Annika)

Man kan alltså se att specialpedagogen fått ökad kunskap om vad som pågick i den sociala samvaron. Citatet visar också att specialpedagogen har fått insikt om elevernas önskan och tankar om att få känna grupptillhörighet.

Några specialpedagoger upplevde att arbetet bidrog till att metaforen mushål kunde uppmärksammas. Bodil förklarar:

Överhuvudtaget så har det gett oss mer kunskaper och nya sätt att se på eleverna och oss själva. Det här med mushål och annat. Och vad vi säger och hur vi följer regler och sådant här, då ser vi ju med andra ögon nu, kan jag ju säga... (Bodil)

Det framkom alltså att specialpedagogen definierade mushål som en vuxen som valde att inte se saker som hände bland elever. Ett mushål var då en vuxen som inte agerade för att motverka kränkande handlingar. Citatet visar också att specialpedagogerna fått mer kunskaper och nya perspektiv på den sociala samvaron och vilka konsekvenser olika förhållningssätt hos vuxna kan medföra.

Alla specialpedagoger upplevde också att de fått ökade kunskaper om hur de kunde arbeta med att synliggöra negativa normer i elevgrupper. Annika beskriver hur negativa normer kunde ifrågasättas:

Att vi är medvetna om det här med normer och värden och att vi bråkar med dom. Och att vi är noga med att vi visar eleverna att det här tycker vi är viktigt. Och vi vill att ni är så här mot varandra. (Annika)

Citatet visar att specialpedagogerna upplevde att de fick mer kunskap om normer och värden, ifrågasatte negativa normer samt vägledde eleverna hur de skulle bemöta varandra.

7.4.2 Mer fokus på elevperspektivet

Flera specialpedagoger upplevde att de i sitt eget arbete lärt sig lyssna på eleverna genom att elevernas berättelser togs tillvara utan att värderas av de vuxna. Diana berättar att eleverna oftast hade god insikt om sin egen situation i den sociala samvaron:

Där tycker jag att det är en lärdom för mig. Att barnen har svaret och att vi vuxna ibland tror saker som vi inte har grundat i barnens föreställningar eller det som faktiskt händer. (Diana)

Man kan alltså se att elever och vuxna kunde ha olika föreställningar om vad som pågick i den sociala samvaron samt att elevernas berättelser var betydelsefulla för att identifiera kränkningar som förekom.

7.4.3 Utmaning

Några specialpedagoger beskrev att det fanns en svårighet i att använda metoden i klasser där det fanns elever med neuropsykiatriska funktionsvariationer, då dessa elever var impulsstyrda, vilket betyder att de saknar förmågan att tolka innebörder i olika krav som finns i omgivningen. Specialpedagogerna kände sig ibland klivna då det gällde elever som var impulsstyrda. Annika förklarar:

Och då får dom stå till svars för det. Och jag vet inte om jag, jag tänker ibland så här, att dom kanske inte riktigt kan rå för det. Det bara händer. Just när man har dom här svårigheterna med impuls kontroll, att man får ta väldigt stort ansvar för sina egna svårigheter, mer än vad man egentligen borde. (Annika)

Således kunde arbetet ge upphov till att specialpedagogerna upplevde att elever med neuropsykiatriska funktionsvariationer blev ansvariga för sina egna svårigheter. Citatet visar också att specialpedagogerna upplevde att elever med neuropsykiatriska funktionsvariationer kunde hamna i en utsatt situation i arbetet med sociografisk inventering.

Sammanfattningsvis visar resultatet att specialpedagogerna upplevde att arbetet med sociografisk inventering hade gett dem ökade förutsättningar för att motverka kränkande handlingar. Specialpedagogerna upplevde att de fått mer kunskap om den sociala samvaron, vilket i detta sammanhang har innebörden av de processer där elever utesluter och innesluter varandra. De hade också fått mer kunskap om elevernas vilja att tillhöra en grupp, betydelsen av vuxnas förhållningssätt, hur normer och värden påverkar elever handlingar samt hur de kan vägleda elevernas beteenden. Resultat visar också att specialpedagogerna hade lärt sig att elevernas berättelser om vad som händer i skolan är väsentliga att samla in för att få syn på vilka kränkningar som förekommer. Specialpedagogerna upplevde en utmaning med att genomföra arbetet med sociografisk inventering då elever med neuropsykiatriska funktionsvariationer inte alltid kan styra vad de säger och hur de agerar tillsammans med andra i olika situationer.

7.5 Analys av sociografisk inventering som medierande redskap

Resultatanalysen ovan har visat hur specialpedagogerna har utvecklat kunskap om arbete med elevers trygghet och studiero genom sociografisk inventering. I det här avsnittet uttolkas resultatet med stöd i de teoretiska begreppen medierande redskap, samverkan och kultur för att besvara studiens syfte. Studiens syfte är att utveckla kunskap om specialpedagogers erfarenheter och upplevelser av arbetet med elevers trygghet och studiero genom metoden sociografisk inventering.

7.5.1 Sociografisk inventering – Redskap som medierar kunskap om trygghet och studiero

I sitt arbete med sociografisk inventering använder specialpedagogerna flera medierande redskap för att förstå och förändra den sociala samvaron. *Positioneringstrappan* var ett redskap dels för att ta reda på elevernas värderingar dels få kunskap om de positioneringar och grupperingar som fanns i klassen. Med hjälp av positioneringstrappan kunde specialpedagogerna uppmärksamma vilka olika faktorer som påverkade den sociala samvaron i den otrygga *gruppulturen* i klassen. *Intervjuguiden* var ett annat redskap som specialpedagogerna använde för att kartlägga elevernas uppfattning om sin egen och sina klasskamraters skolsituation. Genom intervjuerna fick de vetskap om elevers utsatthet och utanförskap. Dokumentation från intervjuerna samt elevernas positioneringstrappor gjorde det möjligt för specialpedagogerna att kartlägga och analysera den sociala samvaron i klassen både på individ och gruppnivå. Dessa redskap medierade ökad kunskap om det sociala samspelet i klassen. Det vill säga att specialpedagogerna fick ökad kunskap om vad som gjorde att elever kände sig mer eller mindre trygga tillsammans med sina kamrater i klassen. På så vis blev sociografisk inventering med ovan identifierade fysiska redskap en metod, ett redskap i skolans arbete, som specialpedagogerna använde tillsammans med andra för att analysera och förstå de relationer och normer som påverkade hur elever i klassen handlade och vad som påverkade hur de behandlade varandra.

Vid analysarbetet var *språket* en förutsättning för kommunikation mellan specialpedagogen och andra som deltog i det reflekterande analysarbetet. I detta sammanhang blev språket ett intellektuellt redskap som medierade ett mer abstrakt tänkande som i sin tur bidrog till ökad samverkan med elever och vårdnadshavare under hela arbetsprocessen. Vid återkopplingen använde specialpedagogerna en social handlingsplan som medierade förändring av elevernas beteende genom att både elev och vårdnadshavare var med och samtalande om hur egna och andras handlingar påverkade till exempel att eleverna upplevde trygghet och studiero i klassen. De fysiska och intellektuella redskapen som användes under hela arbetsprocessen i den sociografiska inventeringen gjorde det möjligt för specialpedagogerna att sortera intryck och få en djupare förståelse för den sociala samvaron. Specialpedagogerna i vår studie beskrev att de hade fått mer kunskap om social samvaro och rådande klassrumskultur. Detta visade sig genom att de använde sig av liknande begrepp när de beskrev sina upplevelser. De språkliga begreppen normer och värden, grupperingar och positioneringar samt hierarkier och maktstrukturer som de använde kunde enligt vår tolkning ha bidragit till att dessa begrepp blev intellektuella redskap som medierade nya kunskaper om den sociala samvaron och hur den kan förbättras för att mediera trygghet och studiero.

7.5.2 Samverkan för ökad trygghet och studiero

Resultatet har visat att sociografisk inventering var en metod där specialpedagoger och flera av skolans olika yrkesgrupper samverkade för att skapa trygghet och studiero för eleverna. Metodens arbetsprocess följer en bestämd arbetsgång som alla deltagande vuxna ska följa. *Samverkan* innebar att specialpedagogerna samordnade sina handlingar i elevhälsoteamet och med lärarna när de genomförde sociografisk inventering. Specialpedagogerna upplevde att de hade börjat samarbeta på ett nytt sätt, samverka, med lärare och övriga yrkesgrupper i samband med arbetet med sociografisk inventering. Nu arbetade de vuxna i större utsträckning på gruppnivå än vad de gjort tidigare.

Specialpedagogerna upplevde att arbetsprocessen hade gett dem en möjlighet att tillägna sig mer kunskap om social samvaro, vilket innebar att de hade mer kunskap om de processer där eleverna inneslöt och uteslöt varandra. I analysarbetet samverkade de till exempel när de genomförde reflekterande och målinriktade samtal utifrån elevintervjuerna och positioneringstrapporna. Då osynliga handlingar synliggjordes och oönskade beteenden motverkades upplevde specialpedagogerna att trygghet och studiero kunde uppnås i klassen. Denna samverkan kan enligt specialpedagogerna leda till förbättrad trygghet och studiero. Enligt specialpedagogerna var arbetet med sociografisk inventering tidskrävande men vårt resultat visar att de ändå valde att arbeta med den för att motverka kränkande handlingar.

7.5.3 Sociografisk inventering – Från en otrygg gruppkultur till en gemensam trygghetskultur

Specialpedagogerna hade uppmärksammat behov av att skapa trygghet i skolans verksamhet. Då klassens gruppkultur kännetecknades av problematik i den sociala samvaron föranledde detta, utifrån skolans uppdrag att motverka kränkande handlingar, att skolan behövde hitta en lösning. Den otrygga gruppulturen kännetecknades av att eleverna saknade tillfredsställande relationer till varandra samt att det förekom synliga och osynliga kränkningar dem emellan. Specialpedagogerna beskrev att de arbetade tillsammans med elevhälsoteamet och berörda lärare i den process som metoden sociografisk inventering innebär. I detta arbete var specialpedagogerna delaktiga i förarbete, genomförande, analysarbete samt förbättringsarbete som bidrog till att en otrygg gruppkultur kunde förändras till en trygg gruppkultur.

Specialpedagogernas arbete med sociografisk inventering var en del i skolans *förbättringskultur* där ett förbättringsarbete tog form för att öka elevernas trygghet både på individ och grupp nivå. Många av skolans yrkesgrupper, lärare, rektor samt elevhälsoteam var delaktiga i denna lösningsinriktade förbättringskultur. Genom att de vuxna lyssnade på elevernas berättelser och skapade förbättrade relationer gjordes även eleverna delaktiga i förbättringskulturen. Genom att synliggöra normer och värden på individ och grupp nivå fick eleverna större förståelse för hur deras handlingar påverkar den sociala samvaron. Detta föranledde att några av eleverna förändrade sitt beteende, vilket ledde till förbättrade relationer mellan eleverna. Specialpedagogerna beskrev också att de upplevde svårigheter med att använda metoden sociografisk inventering då elever med neuropsykiatriska funktionsvariationer fanns i klassen. Då kartläggningen genomförs både på individnivå och grupp nivå kan det enligt specialpedagogerna medföra att dessa elever kunde hamna i en utsatt situation då de inte alltid kan styra vad de säger och hur de agerar tillsammans med andra i olika situationer. Trots dessa svårigheter bidrog ändå sociografisk inventering till flera förbättringar i elevernas skolvardag genom att de vuxna i skolan fick ökad kunskap om social samvaro. De vuxna förändrade sitt arbete, vilket exempelvis medförde att de i större utsträckning var med eleverna både inomhus och utomhus samt gjorde medvetna val när de grupperade elever. Dessutom var vårdnadshavare delaktiga i förbättringskulturen vid utformandet av sociala handlingsplaner för enskilda elever.

Under förbättringsarbetet förändrades en otrygg gruppkultur till att bli allt mer trygg, då det blev ökad trygghet och studiero samt förbättrade relationer mellan eleverna. Resultatet av denna förändring liknar vi vid en *trygghetskultur* där de vuxna fortsätter med att motverka kränkande handlingar genom att vistas i flera elevutrymmen på skolan och genom att tillsammans med elever och vårdnadshavare upprätta gemensamma planer med fokus på trygghet och studiero.

8 Diskussion

I den här studien har vi visat hur specialpedagoger arbetar med elevers trygghet och studiero genom metoden sociografisk inventering. Inledningsvis i kapitlet diskuteras resultatet och därefter följer en metoddiskussion. Avslutningsvis redogörs för studiens kunskapsbidrag och förslag på vidare forskning.

8.1 Resultatdiskussion

I det här avsnittet beskriver vi inledningsvis studiens syfte och redogör för vårt huvudsakliga resultat utifrån den problematik som vi beskrivit i studiens inledning. Därefter sker en diskussion baserat på studiens resultat i förhållande till forskningsgenomgången.

Denna studie har som syfte att utveckla kunskap om specialpedagogers arbete med elevers trygghet och studiero genom metoden sociografisk inventering. Intervjuerna som ligger till grund för studien visar att för specialpedagogerna var detta ett omfattande arbete som bestod av flera olika delar som behövde genomföras under en begränsad tidsperiod, men att arbetet med elevernas trygghet och studiero inte var avslutat för att den sociografiska inventeringen var genomförd. Resultatet har visat hur specialpedagogerna genomförde arbetet med sociografisk inventering tillsammans med andra som arbetar i skolan och tillsammans med elever. I resultatredovisningen har vi gett flera exempel på där specialpedagogerna samarbetar med rektor, elevhälsoteamets yrkesgrupper, elever, vårdnadshavare och att detta samverkansarbete var tidskrävande. En slutsats är därför att specialpedagogerna genom att arbeta med sociografisk inventering hade funnit nya sätt att samverka med övriga yrkesgrupper i skolan och hur de genom det här arbetet också kunde bidra till ökad trygghet både i och utanför klassrummet. Resultatet visar vidare att specialpedagogerna genom att de upprättade sociala handlingsplaner fortsatte arbetet med att motverka kränkande handlingar tillsammans med elever och vårdnadshavare. En av aktörerna som specialpedagogerna samverkade med var rektor som deltog aktivt under arbetsprocessen. Rektorernas arbete med sociografisk inventering kan jämföras med Lunneblad och Johanssons (2019) beskrivning av hur skolans personal ska dokumentera och anmäla kränkningar samtidigt som de ska främja goda relationer med vårdnadshavare och elever. Som vi tidigare beskrivit ska all personal enligt skollagen (SFS 2010:800) motverka kränkande handlingar. Vår studies resultat visar att specialpedagogernas arbete med trygghet och studiero genom sociografisk inventering är en del i detta arbete, vilket vad vi vet, är något som ingen annan studie tidigare har undersökt. Vår studies resultat visar också att specialpedagogernas arbete med trygghet och studiero genom metoden sociografisk inventering var tidskrävande och detta visar också Gyllensten och Karlssons (2018) undersökning av lärares upplevelser av att arbeta med metoden. Flera av skolans yrkesgrupper är involverade i arbetet med sociografisk inventering och att de behöver samordna sina insatser försvårar detta arbete. Detta förutsätter enligt oss att den tid som behövs för att kunna organisera och samordna alla de olika stegen i arbetsprocessen verkligen avsätts.

En annan slutsats är att specialpedagogernas arbete med elevers trygghet och studiero inte enbart genomförs på individnivå utan också måste förstås på gruppnivå. Resultatet i den här studien har visat att det är betydelsefullt att skolan har en plan för hur de ska identifiera och agera när det finns en misstanke om att det förekommer kränkande handlingar mellan elever i en skolklass. Att arbeta aktivt och förbyggande med att skapa en trygg miljö för elever i skolan har också stöd i tidigare forskning om social samvaro och forskning om hur kränkningar kommer till uttryck bland skolelever (Atria, Strohmeier & Spiel, 2007; Naylor, Cowie, Cossin, Bettencourt & Lemme, 2006; Jenvén, 2017; Jenvén & Orlenius, 2016).

I resultatet framträder det att specialpedagogernas arbete med trygghet och studiero genom metoden sociografisk inventering hade gjort dem uppmärksamma på att det förekom osynliga handlingar mellan eleverna, vilket annars hade varit svårt att få syn på. Hur dessa osynliga handlingar kunde ta sig uttryck bland eleverna framkom inte i vår studie. Att undersöka förekomsten av osynliga kränkningar bland elever och att finna arbetssätt för att motverka dessa kränkningar är därför ett område som vi identifierat som behöver undersökas ytterligare. Thornberg (2015) skriver att sociala mönster och beteenden kan brytas då skolan arbetar på gruppnivå med normer och värden. Vi ser att vårt resultat går i linje med Thornbergs forskning och att negativa normer och värden som påverkar elevers skolvardag kan förändras. Ett exempel i vårt resultat visar att en elevs negativa beteende hade stigmatiserats men då eleven och dess klasskamraters beteenden synliggjordes gav detta upphov till ett förbättrat beteende. Specialpedagogerna upplevde att de hade fått en större förståelse för sambandet mellan vilka normer och värden som fanns i en skolklass samt hur dessa påverkade elevernas handlingar. Under hela arbetsprocessen reflekterade specialpedagogerna tillsammans med övriga yrkesgrupper i elevhälsan samt lärare och elever över vilka normer och värden som fanns och vilka av de rådande normerna som behövde förändras. Detta arbete kan jämföras med Gyllensten och Karlssons (2018) undersökning som visar att personalens arbete med sociografisk inventering gav dem en ökad samsyn i det fortsatta arbetet med att motverka kränkande handlingar. Sett ur ett sociokulturellt perspektiv skapas ett kollektivt minne när personalen samverkar och på så sätt uppnår samsyn i arbetet med att motverka kränkande handlingar. Här ser vi en risk för att det kollektiva minnet i en förbättringskultur kan försämrars då förändringar sker i personalgruppen eftersom den gemensamma kraften i arbetet med att motverka kränkande handlingar kan avta.

Analysen som redovisats i den här studien har också visat hur specialpedagogerna använde positioneringstrappan som ett medierande redskap. När eleverna fick positionera sig själva och sina kamrater synliggjordes både elevernas intressen, värderingar och inbördes relationer för specialpedagogerna vilket medförde att även de ensamma eleverna uppmärksammades. Positioneringstrappan kunde därigenom synliggöra en del av det relationsarbete som pågick mellan elever, samt visa med vem de kände tillhörighet och gemenskap, vilket även Bliding (2004) och Naylor m.fl. (2006) har visat är betydelsefullt i arbetet med att skapa trygghet och studiero. Jenvén och Orlenius (2016) beskriver att varje elevs bild av den sociala samvaron kan ses som en pusselbit av klassens gemensamma pussel. I den här studien har vi visat att sociografisk inventering och positioneringstrappan kan utgöra redskap där både elever och personal kan samverka för att identifiera vad i kulturen som upplevs som otryggt och hur de kan arbeta för att åstadkomma en trygg kultur. Vi funderar över på vilket sätt denna positionering kan påverka enskilda elevers självbild och om samtliga elever verkligen vågar ge uttryck för hur de egentligen uppfattar både sin egen och andra elevers situation.

Specialpedagogerna var delaktiga i en förbättringskultur där de upplevde sociografisk inventering som ett redskap, vilket gav upphov till att de lärde känna eleverna och att de kunde agera på ett nytt sätt när de fick insyn i vad eleverna upplevde för sociala relationer i klassen. Detta överensstämmer med Liljas (2013) och Frelins (2010) forskning vad gäller aspekten lyhördhet i relationer mellan lärare och elever. Persson (2016) visar i sin studie att skoltrivsel och sociala relationer kan förbättras om eleverna görs delaktiga och får ge olika förbättringsförslag i deras skolvardag.

Ytterligare en slutsats är att sociografisk inventering och den arbetsprocess som det innebar gav specialpedagogerna ökade kunskaper om social samvaro samt kunskaper om hur normer och värden påverkar elevers handlingar som de sedan kunde använda i det fortsatta arbetet med att upprätthålla trygghet och studiero. Sociografisk inventering hade med andra ord medfört att specialpedagogerna fick ökad kunskap om den sociala samvaron i en skolklass. Den här kunskapen blev tillgänglig när de deltog vid intervjuer med eleverna och i det efterföljande analysarbetet när de skulle använda sig av vad som framkommit vid kartläggningen för att förstå den sociala samvaron i skolklassen både på individ och gruppnivå. Den sociokulturella analysen av resultatet har också visat hur det gemensamma förbättringsarbetet som sedan påbörjades medförde att den tidigare otrygga gruppkulturen kunde utvecklas till en gemensam trygghetskultur. I detta sammanhang reflekterar vi över vad som händer med trygghetskulturen då klassammansättningen förändras. Vi funderar också över vilka konsekvenserna blir av att enskilda klasser på en skola kartläggs genom metoden sociografisk inventering samtidigt som andra klasser står utanför arbetet. Vi frågar oss vad det är som säger att skolan blir en trygg miljö utanför det egna klassrummet där det finns andra elever och lärare som inte varit med i processen.

I likhet med Hjärne (2015) visar vår studie att specialpedagogerna behövde inkluderas i skolans arbete med elevers trygghet och studiero. Flera studier (Emanuelsson, Persson & Rosenqvist, 2001; Nilholm & Göransson, 2017; Persson & Barow, 2012; Hjärne, 2015) förklarar att inkludering handlar om att skolan har ett ansvar att tillgodose varje elevs behov. Vårt resultat visar dessutom att det här arbetet samtidigt behöver utföras på både grupp och individnivå. Arbetet på gruppnivå innebar att eleverna blev medvetna om hur de tillsammans med sina kamrater behövde agera för att alla skulle må bra i klassen. Arbetet på individnivå gav eleverna insikt om vad de sa och gjorde och hur detta kunde upplevas av andra kamrater i klassen. Här identifierade specialpedagogerna en särskild utmaning i de klasser där det fanns elever med neuropsykiatriska funktionsvariationer. Denna utmaning kan jämföras med Perssons och Barows (2012) beskrivning av huruvida en elev upplever sig vara inkluderad är beroende av det sociala samspel som förekommer mellan elever och mellan elever och personal. Här kan specialpedagogen med sina kunskaper om dessa elevers särskilda behov vara ett stöd för både den enskilda eleven men också för gruppen och klassläraren i en gemensam strävan efter att upprätthålla ökad trygghet och studiero i klasser där de genomfört sociografisk inventering. I detta sammanhang reflekterar vi över vad utfallet av en sociografisk inventering betyder för elever med neuropsykiatriska funktionsvariationer som ska känna sig trygga samtidigt som de exkluderas när det handlar om att vara med och skapa den trygga kulturen. Vi frågar oss därför om metoden sociografisk inventering alltid är en lämplig lösning där alla elever kan känna sig inkluderade.

En avslutande slutsats är att specialpedagogernas arbete med elevers trygghet och studiero inte enbart kan förklaras utifrån vad specialpedagoger behöver göra för att enskilda elever ska lyckas med sitt skolarbete. Deras arbete med elevernas trygghet och studiero genom metoden sociografisk inventering kan också förklaras som ett komplext nät av samverkan med olika aktörer som finns nära eleverna i och utanför skolan. I den här studien har den sociokulturella utgångspunkten och analysen av resultatet visat hur specialpedagogerna genom sitt arbete med förbättringsinsatser också blev en del av den aktuella skolans gemensamma förbättringskultur där all personal kunde göra medvetna val som var betydelsefulla för ökad trygghet i och utanför klassrummet. I förbättringskulturen förbättrade de vuxna sitt förhållningssätt gentemot eleverna.

Ett begrepp som framkom i vår studie var metaforen mushål. Ett mushål är enligt Jenvén och Orlenius (2016) en vuxen som väljer att inte agera utifrån gemensamma överenskommelser mellan de vuxna och heller inte agerar när elever inte följer skolans regler. Vårt resultat visar att specialpedagogerna hade fått upp ögonen för hur de själva och andra som arbetar i skolan behöver finnas till hands och uppmärksamma vad som händer mellan elever i alla skolans utrymmen. Analysen som redovisas i den här studien har visat att arbetet med sociografisk inventering bryter upp gränser mellan olika yrkesgrupper. Aspelin och Persson (2011) skriver att samverkan sker i målinriktade arbetsprocesser och specialpedagoger i vår studie upplevde att de samverkade med övriga yrkesgrupper under arbetsprocessen med sociografisk inventering. Under arbetets gångs utvecklade de vuxna ett gemensamt språk med de begrepp som ingår i metoden, exempelvis normer och värden, maktstrukturer samt positioneringar och grupperingar. De vuxna använde detta gemensamma språk som ett medierande redskap och när de samordnade sina handlingar målmedvetet skapades en förbättringskultur. Analysen av vårt resultat visar att det i skolan uppstod en rörelse ifrån en otrygg gruppkultur till en gemensam trygghetskultur. Analysen visar också att samverkan i den förbättringskultur som uppstod kan jämföras med det Evaldsson och Nilholm (2009) diskuterar, betydelsen av att de som utför ett antimobbingsprogram tror på en positiv förändring. Metoden sociografisk inventering är en engångsinsats som förväntas förändra de inblandades förståelse för normer och värden som dominerar i en grupp. Av vårt resultat framkommer inte om effekterna som identifierats är bestående över tid och därför är detta ett område som vi har upptäckt behöver undersökas ytterligare.

Sammanfattningsvis har den här studien visat att specialpedagogernas arbete med trygghet och studiero genom metoden sociografisk inventering kan vara ett redskap för att motverka kränkande handlingar och att detta är ett ”tillsammansarbete”.

8.2 Metoddiskussion

För att undersöka specialpedagogers erfarenheter och upplevelser av att arbeta med sociografisk inventering lämpade sig metoden kvalitativa intervjuer väl för att få ett resultat. Vårt val att använda en halvstrukturerad intervju innebar att vi ställde följdfrågor, vilket gav oss värdefull information som annars kunde ha gått förlorad. Däremot är vi medvetna om att vi saknar erfarenhet av att genomföra intervjuer och detta kan ha påverkat resultatet genom att vi är ovana att använda intervjutekniker både vad gäller aspekten vilka svar som kan följas upp och vilka svar som kan tolkas. Då vi hade informerat respondenterna om studiens syfte och forskningsfrågor innan intervjutillfället upplevde vi att detta ledde till en förförståelse hos specialpedagogerna, vilket gav dem förutsättningar att förbereda sig. Detta upplevde vi var till fördel då specialpedagogerna innan intervjun hade reflekterat över sina svar och på så sätt kunde ge svar på alla våra frågor. Den första frågan i vår intervjuguide (Bilaga 3) var av mer öppen karaktär, vilket vi kunde uppleva medförde att respondenterna ingavs förtroende i våra intervjuer och gav spontana och rika beskrivningar av ämnesinnehållet. Under analysarbetet av empirin fann vi att ämnesinnehållet saknade information om rådande normer och värden i de aktuella skolklasserna, vilket hade varit intressanta att få veta mer om. Vår utvärdering av vår intervjuguide är att den saknade frågan om normer och värden, vilken hade gett oss en mer nyanserad empiri. Om vi hade genomfört en pilotintervju hade det gett oss möjlighet att omformulera vår intervjuguide.

Analysarbetet av empirin påbörjades redan under pågående intervjuer genom att vi reflekterade över specialpedagogernas svar och utifrån dem ställde följdfrågor för att komma åt värdefull information. Vi är båda verksamma specialpedagoger och detta kan ha påverkat resultatet av våra intervjuer och analysen av vår empiri. Vi är medvetna om att de olika teman som framkom i vårt resultat kan ha påverkats av vår yrkesbakgrund som lärare och vår erfarenhet av arbete med elevers trygghet och studiero i skolan.

Genom att använda flera olika metoder i vår studie skulle det kunna ha gett en högre grad av trovärdighet och belyst ämnesinnehållet från olika perspektiv. Genom att både intervjua specialpedagoger samt genomföra observationer av deras arbete med sociografisk inventering hade detta gett oss mer kunskap om deras arbete med elevers trygghet och studiero. Vi valde att inte delta vid specialpedagogernas elevintervjuer och vi känner att det var rätt val eftersom specialpedagoger beskrev hur svåra samtalsämnen ofta framkom under dessa elevintervjuer. Vi tror att vårt etiska övervägande att inte närvara vid elevintervjuer var mycket hänsynsfullt ur ett elevperspektiv. Dessutom hade vår närvaro kunnat få stor påverkan på skolans arbete med att skapa trygghet och studiero, vilket i sin tur hade fått betydelse för giltigheten i den här studiens resultat.

Vårt val att av det sociokulturella perspektivet gav oss möjlighet att använda teoretiska begrepp som var relevanta för studien när vi analyserade vårt resultat. Forskning om relationell pedagogik visade sig komplettera det sociokulturella perspektivet genom att de teoretiska begreppen hade ett naturligt samband för vår studie. De begrepp som vi valde att använda framträdde allt mer tydligt under arbetets gång med studien. Vi upplevde att begreppen var relevanta att koppla samman med empirin och gav oss också goda möjligheter att tolka och förstå vår empiri.

Vetenskapliga studiers trovärdighet kan alltid ifrågasättas och vår studie har för få respondenter för att kunna ge ett generaliserbart resultat, men vårt syfte var att få en djupare förståelse av några specialpedagogers unika erfarenheter och upplevelser av arbetet med elevers trygghet och studiero. Studiens trovärdighet kunde blivit större med fler respondenter men inom vår tidsram ansåg vi att sex respondenter var ett rimligt antal. Vi upplever att våra respondenter svarade öppet och ärligt och det kan ha ökat studiens trovärdighet. Om vi hade intervjuat sex andra respondenter som hade arbetat med metoden sociografisk inventering är vi medvetna om att vi kunde fått ett annat resultat.

8.3 Studiens kunskapsbidrag

I vår studie såg vi en möjlighet att fördjupa oss i hur specialpedagoger kan öka elevers trygghet och studiero. Vår förhoppning är att studien bidrar med kunskap om hur specialpedagoger kan arbeta för att motverka kränkande handlingar och skapa ökad trygghet och studiero. Studiens resultat visar att metoden sociografisk inventering kan vara ett redskap i specialpedagogers verktygslåda i arbetet med trygghet och studiero. Däremot kanske inte metoden är användbar om inte personalen kan avsätta den tid som krävs eller om det finns elever med neuropsykiatriska funktionsvariationer i den klass som är tänkt att kartläggas. Vi upplever att vi med vår studie har bidragit till att göra en koppling mellan de två olika forskningsfälten inkludering och forskning om social samvaro.

8.4 Förslag på vidare forskning

I vår studie intervjuade vi sex specialpedagoger. För att utveckla mer kunskap om specialpedagogers arbete med trygghet och studiero genom metoden sociografisk inventering skulle ytterligare en studie med en större urvalsgrupp kunna genomföras. Dessutom skulle en studie om arbetet med trygghet och studiero genom sociografisk inventering inom övriga yrkesgrupper i elevhälsan kunna bidra till en ökad kunskap om det arbetet. Vi har under arbetet med vår studie väldigt ofta, ibland nästan omedvetet, växlat över från vårt vuxenperspektiv till ett elevperspektiv. Ytterligare förslag på vidare forskning är att undersöka vilka upplevelser och erfarenheter elever har efter arbetet med trygghet och studiero genom metoden sociografisk inventering.

Referenser

- Ahlberg, A. (2015). *Specialpedagogik i ideologi, teori och praktik: att bygga broar* (2., [förändrade] uppl.). Stockholm: Liber.
- Aspelin, J., & Persson, S. (2011). *Om relationell pedagogik*. Malmö: Gleerups.
- Aspelin, J. (2016). Om den pedagogiska relationens gränser-Relationskompetens i gränslandet mellan närhet och distans. *Nordisk Tidskrift för Allmän Didaktik*, 2(1), 3–13.
- Atria, M., Strohmeier, D., & Spiel, C. (2007). The relevance of the school class as social unit for the prevalence of bullying and victimization. *European Journal of Developmental Psychology*, 4(4), 372–387.
- Ayton, K. (2008). *An ordinary school child: agency and authority in children's schooling*. Diss. Linköping: Linköpings universitet, 2008. Linköping.
- Bliding, M. (2004). *Inneslutandets och uteslutandets praktik: En studie av barns relationsarbete i skolan* (Göteborg Studies in Educational Sciences 214). Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Emanuelsson, I., Persson, B., & Rosenqvist, J. (2001). *Forskning inom det specialpedagogiska området: en kunskapsöversikt*. Stockholm: Liber. Skolverkets monografiserie.
- Evaldsson, A-C., & Nilholm, C. (2009). Evidensbaserat skolarbete och demokrati. Mobbning som exempel. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 14(1), 65–82.
- Fejes, A., & Thornberg, R. (2019). Kvalitativ forskning och kvalitativ analys. I A. Fejes & R. Thornberg (Red.), *Handbok i kvalitativ analys* (Upplaga 3 s.16–43). Stockholm: Liber.
- Frelin, A. (2010). *Teachers' relational practices and professionalism*. Diss. Uppsala: Uppsala universitet, 2010. Uppsala.
- Frelin, A., & Grannäs, J. (2017). Skolans mellanrum: Ett relationellt och rumsligt perspektiv på utbildningsmiljöer. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 22(3–4), 198–214.
- Giota, J. (2002). Skoleffekter på elevers motivation och utveckling En litteraturöversikt. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 7(4), 279–305.
- Gyllensten, K., & Karlsson, S. (2018). *Hur lärares psykosociala arbetsmiljö påverkas av deltagare i ett projekt för att förebygga kränkningar i skolan-en kvalitativ studie* (Rapport från Arbets- och miljömedicin nr 162). Göteborg: Arbets- och miljömedicin, Sahlgrenska Universitetssjukhuset. Hämtad 26 januari, 2020 från <http://www.amm.se/wp-content/uploads/2019/02/Hur-larares-psykosociala-arbetsmilj%C3%B6-paverkas-av-deltagande-i-ett-projekt-for-att-forebygga-krankningar-i-skolan.pdf>

- Göransson, K., Lindqvist, G., Kling, N., Magnusson, G., & Nilholm, C. (2015:13). *Speciella yrken? Specialpedagogers och speciallärares arbete och utbildning*. Karlstad: Karlstad universitet.
- Hattie, J. (2009). *Visible learning: a synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. London: Routledge.
- Hjörne, E. (2015). The narrative of special education in Sweden: History and trends in policy and practice. *Discourse: Studies in the cultural Politics of education*, 37(4), 540–552.
- Holm, A. (2008). *Relationer i skolan: en studie av femininiteter och maskuliniteter i år 9*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet, 2008. Göteborg.
- Jenvén, H. (2017). *Utsatta elevers maktlöshet*. Örebro: Örebro University.
- Jenvén, H. & Orlenius, K. (2016). Sociografisk inventering - en metod för att främja den sociala samvaron. *Paideia*, 11, 27–36.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun* (3:e uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Lease, A. M., Kennedy C. A., & Axelrod J. L. (2002). Children's Social Constructions of Popularity. *Social Development*, 11, 87–109.
- Lilja, A. (2013). *Förtroendefulla relationer mellan lärare och elev*. Göteborg: Göteborgs Universitet, Gothenburg studies in educational sciences No. 338.
- Lunneblad, J., & Johansson, T. (2019). “Vi kan ju inte polisanmäla allt som händer i skolan”- Skolan, lagen, våldet och dialogen. *Nordic Studies in Education*, Vol.39, 39–52.
- Naylor, P., Cowie, H., Cossin, F., de Bettencourt, R., & Lemme, F. (2006). “Teachers’ and pupils’ definitions of bullying”. *British Journal of Educational Psychology*, 76(3), 553–576.
- Nilholm, C. (2019). *En inkluderande skola: möjligheter, hinder och dilemman* (Upplaga 1). Lund: Studentlitteratur.
- Nilholm, C., & Göransson, K. (2017). What is meant by inclusion? An analysis of European and North American journal articles with high impact. *European Journal of Special Needs Education*, 32(3), 437–451.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (2017). *PISA 2015 results. (Volume III), Students' well-being*. Paris: OECD.
- Peets, K., Pöyhönen, V., Juvonen, J., & Salmivalli, C. (2015). Classroom norms of bullying alter the degree to which children defend in response to their affective empathy and power. *Developmental psychology*, 51(7), 913–920.
- Persson, B., & Barow, T. (2012). Inkludering i svensk lärarutbildning. I T. Barow & D. Östlund (Red.), *Bildning för alla: en pedagogisk utmaning* (223–232). Kristianstad: Kristianstad University Press.

- Persson, L. (2016). *Health promotion in schools: results of a Swedish public health project*. Diss. (sammanfattning) Karlstad: Karlstads universitet, 2016. Karlstad.
- Prop. 2017/18:186. *Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: Regeringskansliet. Hämtad 8 december, 2019 från <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2018/03/prop2.-201718186/>
- SFS 2008:567. *Diskrimineringslag*. Stockholm: Sveriges Riksdag.
- SFS 2010:800. *Skollag*. Stockholm: Sveriges Riksdag.
- Skolverket (2009). *Diskriminerad, trakasserad, kränkt?: barns, elevers och studerandes uppfattningar om diskriminering och trakasserier*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2011a). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2011b). *Utvärdering av metoder mot mobbning: metodappendix och bilagor till rapport 353*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2013). *Kränkningar i skolan: analyser av problem och lösningar*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2019a) *Främja, förebygga, upptäcka och åtgärda: hur skolan kan arbeta mot diskriminering och kränkande behandling (Omarbetad upplaga 2)*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2019b). *Skolans dolda etik – om kränkning och utanförskap* <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/forskning/skolans-dolda-etik---om-krankning-och-utanforskap> Hämtad 25 januari, 2020.
- Socialstyrelsen & Skolverket (2016). *Vägledning för elevhälsan* (3. uppl.). Stockholm: Socialstyrelsen.
- SOU 2017:35. *Slutbetänkande av 2015 års skolkommision*. Stockholm: Regeringskansliet.
- Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap* (2. uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Svenska Unescorådet (2006). *Salamancadeklarationen och Salamanca +10*. Stockholm: Svenska Unescorådet.
- Säljö, R. (2014). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. (3. uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Säljö, R. (2015). *Lärande: en introduktion till perspektiv och metaforer* (1. uppl.). Malmö: Gleerups.

- Thornberg, R. (2015). School bullying as a collective action: Stigma process and identity struggling. *Children & Society*, 29(4), 310–320.
- Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. (4., [omarb.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: the development of higher psychological processes*. Cambridge, Mass.: Harvard U.P.
- Warne, M. (2013). *Där eleverna är: ett arenaperspektiv på skolan som en stödjande miljö för hälsa*. Diss. (sammanfattning) Östersund: Mittuniversitetet, 2013. Östersund.

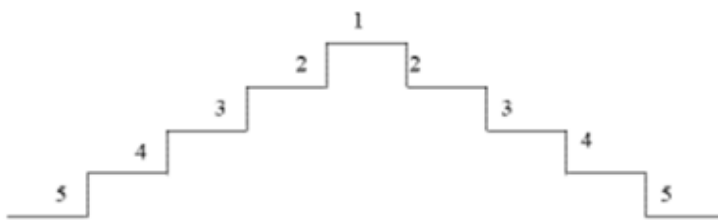
Bilagor

Bilaga 1 Positioneringstrappa

”Hur ni har det tillsammans i klassen”

Grupperingar

Individuella positioner

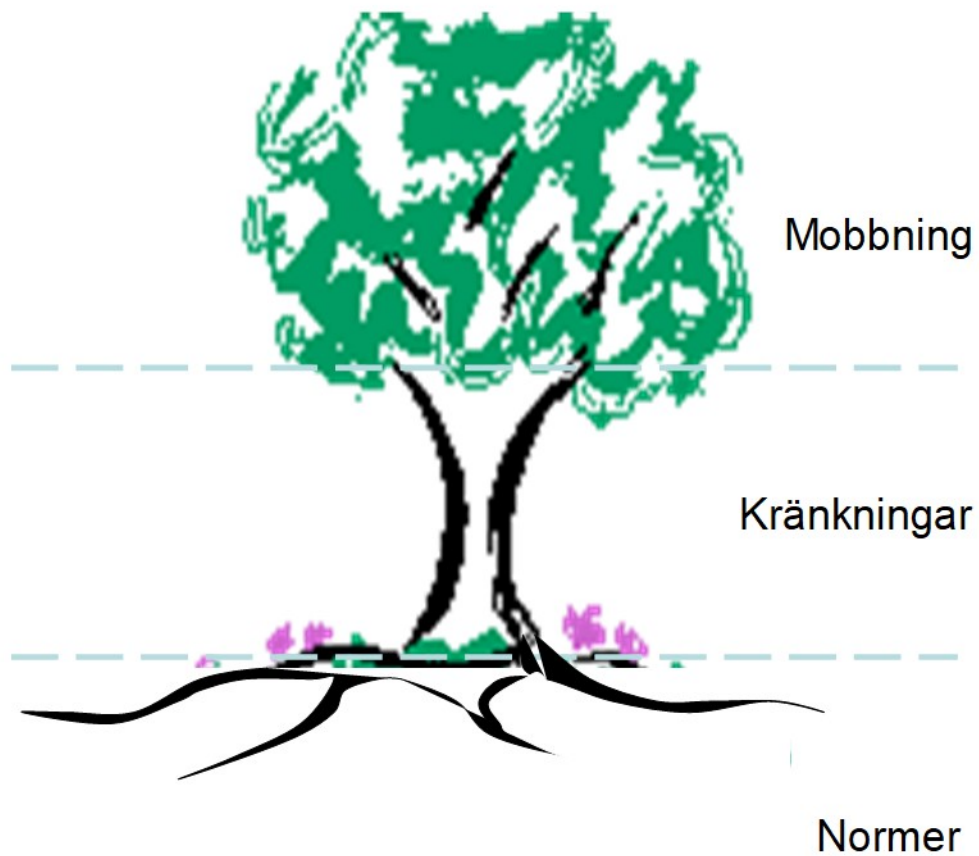

Översta steget (Nivå 1): Hög position
Nedersta steget (Nivå 5): Låg position

Figur 1. Från *Utsatta elevers maktlöshet*. (Jenvén, s. 276, 2017). Använd med tillåtelse.

Bilaga 2 Metaforen trädet: hur normer, kränkningar och mobbning är relaterade till varandra.

Normer → Kränkande handlingar → Mobbning

Figur 2. Från *Sociografisk inventering - en metod för att främja den sociala samvaron*. (Jenvén & Orlenius, s. 3, 2016). Använd med tillåtelse.

Bilaga 3 Intervjuguide

1. Du har ju prövat att arbeta med metoden sociografisk inventering, vad handlar det om?
2. Varför valde ni att använda den metoden?
3. Har ni använt er av den vid flera tillfällen? Berätta!
4. Vad avgör och vem bestämmer i vilken skolklass arbetet ska ske?
5. Vilka förutom du har varit med i arbetet?
6. Berätta om hur arbetet med en sociografisk inventering går till i praktiken.
7. Hade du bestämda uppgifter, i så fall vilka?
8. Dokumenteras arbetet på något sätt och i så fall hur? (Om det finns dokumentation frågar vi om det finns något vi kan få titta på.)
9. Vad tycker du har varit det bästa med det här arbetet?
10. Var det något som var besvärligt? Hur löste du det i så fall?
11. Ändrade ni på något under arbetet med sociografisk inventering?
12. Är det något du hade velat ändra på och i så fall vad/varför?
13. Kan du se några skillnader i elevers skolvardag efter arbetet med sociografisk inventering och i så fall vilka?
14. Har du tagit med dig några lärdomar av arbetet med sociografisk inventering och i så fall vilka?
15. Vad har arbetet med sociografisk inventering inneburit för dig i din yrkesroll som specialpedagog?
16. Är det något mer du vill berätta om kring dina erfarenheter och upplevelser av sociografiska inventeringar?

Bilaga 4 Informationsbrev och förfrågan om medverkan

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Institutionen för pedagogik och specialpedagogik
Specialpedagogiska programmet

Informationsbrev och förfrågan om medverkan i en intervjustudie som handlar om specialpedagogens arbete med trygghet och studiero genom metoden sociografisk inventering.

Vi ska göra en undersökning i samband med vår magisteruppsats och skulle därför vilja intervjua dig om dina erfarenheter och upplevelser av att arbeta med sociografisk inventering. Studiens syfte är att utveckla kunskap om specialpedagogers arbete med elevers trygghet och studiero genom metoden sociografisk inventering.

Intervjun beräknas ta omkring en timme och kommer att spelas in via ljudupptagning. Materialet kommer att behandlas konfidentiellt, vilket innebär att din identitet inte kommer att framgå i vår studie. Det innebär också att materialet kommer att förvaras så att ingen obehörig får tillgång till det. Vidare används materialet endast i vår studie och sparas fram till att uppsatsen är godkänd för att sedan raderas. Din medverkan är frivillig och du kan när som helst avbryta ditt deltagande.

Om du accepterar att medverka i vår studie kommer vi att kontakta dig via mejl för att komma överens om var och när intervjun kommer att hållas.

Med vänliga hälsningar

Ingela Friberg

gusfribin@student.gu.se

Helene Stål

gusstahec@student.gu.se

Bilaga 5 Skriftligt informerat samtycke till medverkan

GÖTEBORGS
UNIVERSITET
Institutionen för pedagogik och specialpedagogik
Specialpedagogiska programmet

Skiftligt, informerat samtycke till medverkan i en intervjustudie som handlar om specialpedagogens arbete med trygghet och studiero genom metoden sociografisk inventering.

Jag har informerats om studiens syfte, om hur informationen samlas in, bearbetas och handhas. Jag har även informerats om att mitt deltagande är frivilligt och att jag, när jag vill, kan avbryta min medverkan i studien utan att ange orsak. Jag samtycker härmed till att medverka i denna intervjustudie som handlar om specialpedagogers erfarenheter och upplevelser av att arbeta med sociografisk inventering.

Jag har tagit del av informationen.

JA, jag vill delta i studien.

NEJ, jag vill inte delta i studien.

Ort och datum

Deltagarens namnunderskrift

Namnförtydligande

Ingela Friberg

Namnförtydligande

Helene Stål

Namnförtydligande